

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СУМСЬКА ФІЛІЯ**

Н. І. ДУРАВКІНА

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

**Міністерство внутрішніх справ
Харківський національний університет
внутрішніх справ
Сумська філія**

Н. І. ДУРАВКІНА

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

Навчальний посібник

Суми
ВВП «Мрія»
2018

УДК 349.4(477)(08)
Д 84

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол №10 від 27 листопада 2018 року)*

Рецензенти:

Лукаш С. С. – директор Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Кузнецова М. Ю. – завідувач кафедри приватного та соціального права Сумського національного аграрного університету, кандидат юридичних наук, доцент.

Дуравкіна Н. І.

Д 84 Земельне право України в таблицях і схемах : навч. посібник / Дуравкіна Н. І. – Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2018. – 100 с.

ISBN 978-966-473-252-6

У навчальному посібнику розкрито загальні положення правового регулювання земельних відносин, відносин із охорони та відтворення земель, здійснення управління у сфері земельних відносин, застосування юридичної відповідальності за земельні правопорушення, а також окремі теоретичні проблеми науки земельного права, які складають його систему.

Розрахований на студентів навчальних закладів, аспірантів, викладачів, юристів-практиків. Буде корисним для всіх, хто цікавиться проблемами правового розвитку земельних відносин в Україні.

УДК 349.4(477)(08)

ISBN 978-966-473-252-6

© СФ ХНУВС, 2018
© Дуравкіна Н. І., 2018
© ВВП «Мрія», 2018

ЗМІСТ

Передмова	4
Тема № 1. Предмет, методи, принципи та система земельного права	6
Тема № 2. Право власності на земельні ресурси в Україні	10
Тема № 3. Право землекористування	21
Тема № 4. Юридична відповідальність за земельні правопорушення	29
Тема № 5. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення	41
Тема № 6. Правовий режим земель громадської та житлової забудови	43
Тема № 7. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення	51
Тема № 8. Правовий режим особливо охоронних територій	62
Тема № 9. Правовий режим земель лісгосподарського призначення	72
Тема № 10. Правовий режим земель водного фонду	77
Глосарій	80
Список рекомендованої літератури	90

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Земельне право України у таблицях і схемах» розроблено для студентів вищих навчальних закладів, що вивчають право.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є врегульовані нормами земельного та іншого законодавства суспільні (земельні) правовідносини, щодо раціонального використання, охорони та відтворення земельних ресурсів, існування різних організаційно-правових форм використання земель тощо. До складу предмету земельного права включають: питання пов'язані із визначенням поняття земельного права та його змістом, його принципами та методами правового регулювання земельних правовідносин; правовий режим різних категорій та основних управлінських функцій при здійсненні раціонального використання, охорони та відтворення земель, правовий режим земель сільськогосподарського призначення, правовий режим земель громадської і житлової забудови, правовий режим земель особливо охоронних територій, правовий режим земель лісгосподарського призначення, правовий режим земель водного фонду, правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

Міждисциплінарні зв'язки. Для суспільних відносин, які врегульовані відповідними галузями права, земельне право має основоположне значення, коли вони впливають із відносин, пов'язаних з використанням та охороною земельних ресурсів, зокрема природоохоронних, підприємницьких тощо.

Вивчення земельного права відповідно до існуючих навчальних планів має структурно-логічний зв'язок з:

- теорією держави і права – для засвоєння понятійного апарату, єдиного для всіх юридичних наук, що є необхідною базою для вивчення галузевих правових дисциплін, у тому числі земельного права, зокрема при дослідженні принципів земельного права, земельно-правової норми, визначенні суспільних відносин;
- філософією, тому що філософія стосовно даної дисципліни виконує методологічну роль;
- конституційним правом – при визначенні спрямованості та змісту конституційного права на землю, права приватної власності на землю;

- адміністративним правом – при виникненні, зміні або припинення земельних відносин; у визначенні повноважень місцевих органів самоврядування у врегулюванні земельних відносин, структури і повноважень Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних і районних рад та також органів виконавчої влади щодо управління землями;

- цивільним правом – у тісному переплетенні земельних і майнових відносин, зумовленому зв'язком права на земельну ділянку з правом на насадження, будівлі, посіви, що перебувають на земельній ділянці, у визначенні суб'єктів права власності на землю, у сервітутних правах, у судовому захисті земельних прав, у врегулюванні договірних відносин з приводу земельних ділянок, у відшкодуванні збитків, заподіяних порушенням земельних прав тощо.

- фінансовим та податковим правом – при вивченні питань фінансування та оподаткування у земельній сфері.

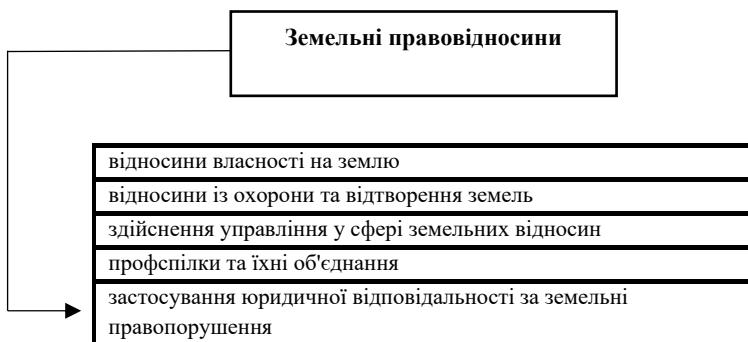
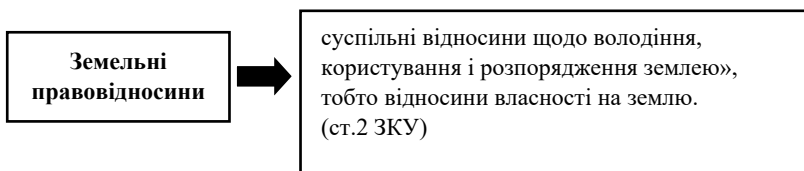
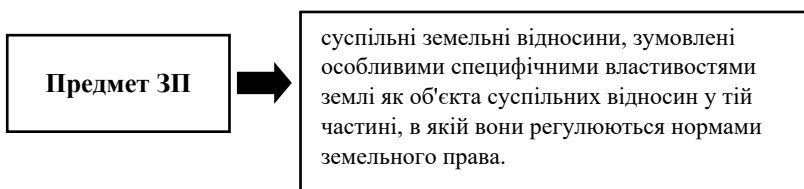
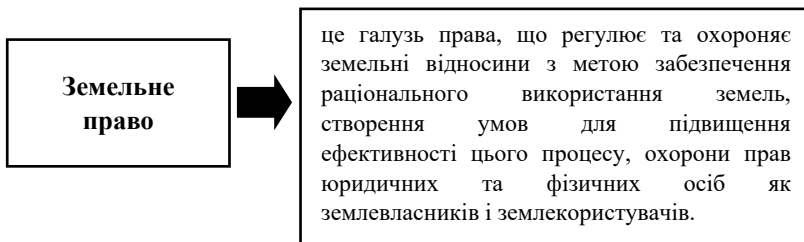
Безпосередній зв'язок між нормами земельного права та нормами гірничого, водного і лісового права, нормативно-правовими актами природно-рослинного (флористичного) та природно-заповідного законодавства полягає в неможливості використання цих природних ресурсів без використання водночас просторового базису, яким є земля.

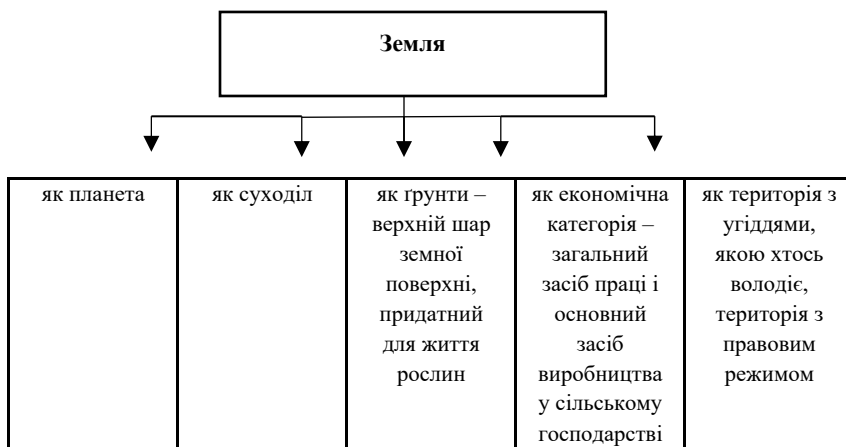
Метою викладання навчальної дисципліни «Земельне право» є формування у майбутніх бакалаврів оволодіння сукупністю знань з правового регулювання відносин земельної сфери. Знання та вміння аналізувати нормативно-правові акти, що регламентують процес володіння, використання та розпорядження землею фізичними та юридичними особами.

Предмет вивчення дисципліни: сукупність правовідносин комплексного характеру, що виникають у сфері набуття прав на землю, використанням та розпорядженням земельними ділянками.

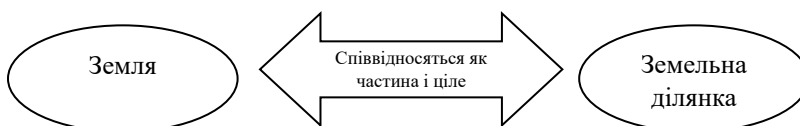
Основними завданнями вивчення дисципліни «Земельне право» є: вміти застосовувати набуті теоретичні знання у сфері земельних правовідносин при виконанні виробничої діяльності, практичних завдань, конкретних професійних ситуацій при володінні, використанні та розпорядженні земельними ділянками.

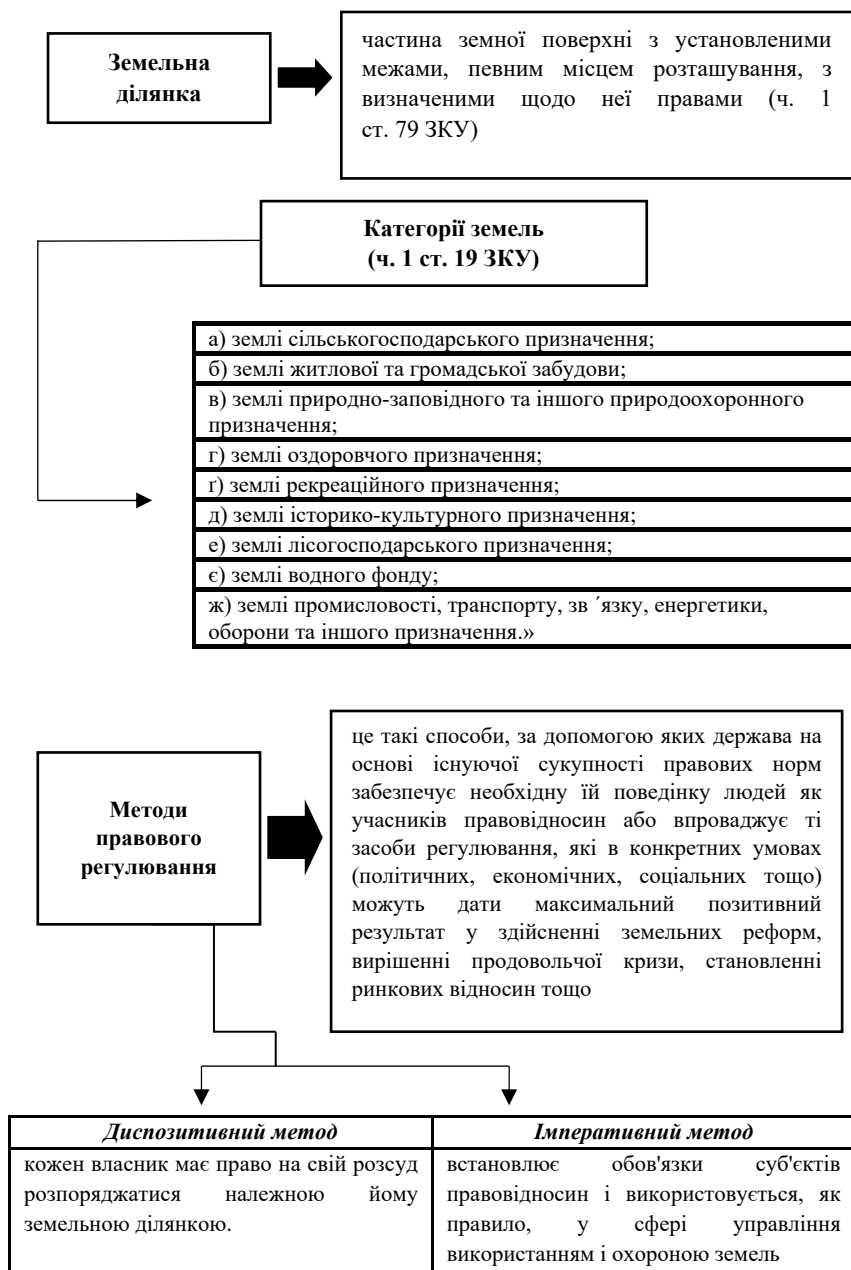
ТЕМА № 1 ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ, ПРИНЦИПИ ТА СИСТЕМА ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА

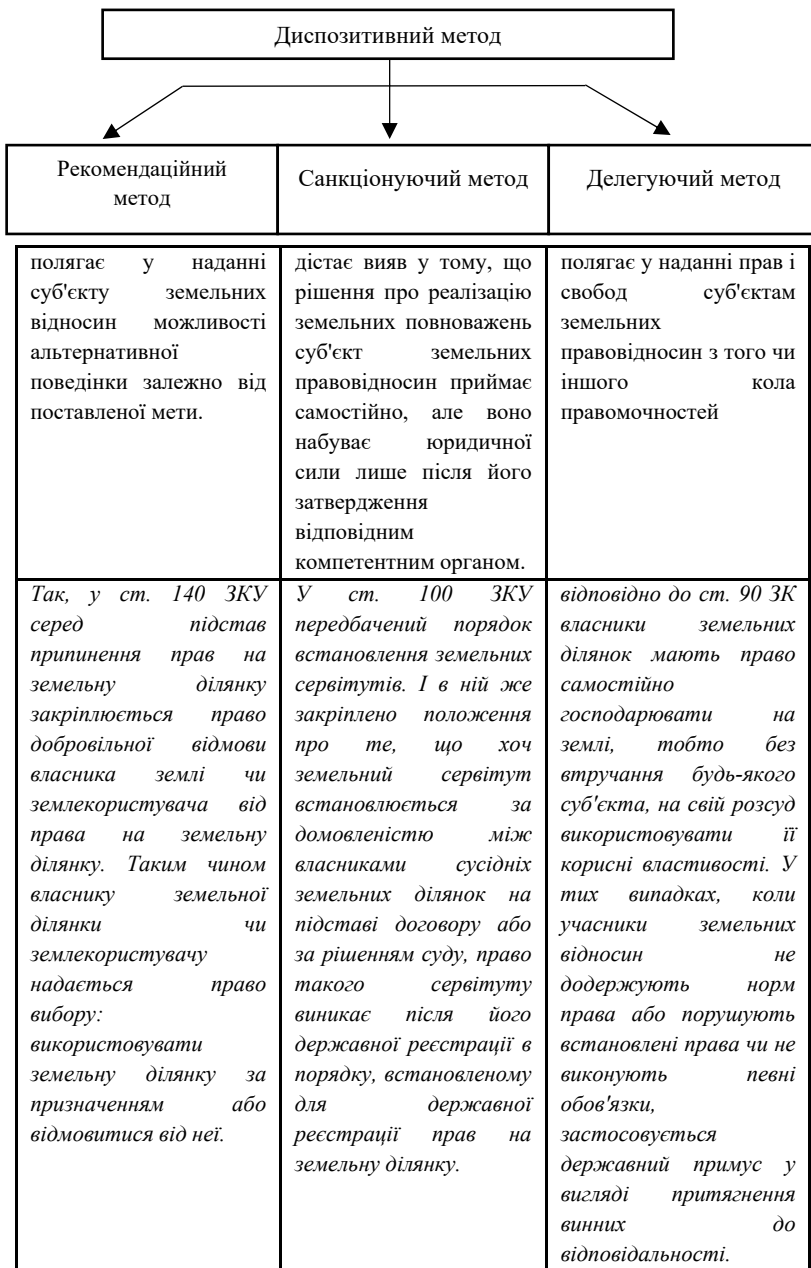

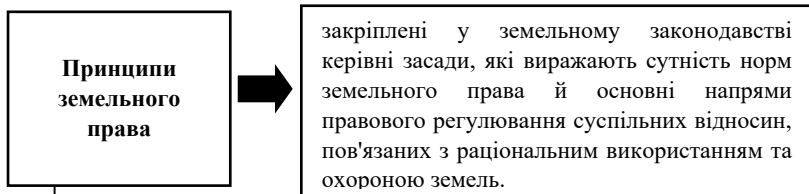

Земля	
Ст. 1 ЗУ «Про охорону земель»	ГОСТ 26640-85
поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднані та функціонують разом з нею»	найважливіша частина навколишнього природного середовища, що характеризується простором, рельєфом, ґрунтовим покривом, надрами, водами, є основним засобом виробництва у сільському господарстві, а також просторовою базою для розміщення галузей народного господарства

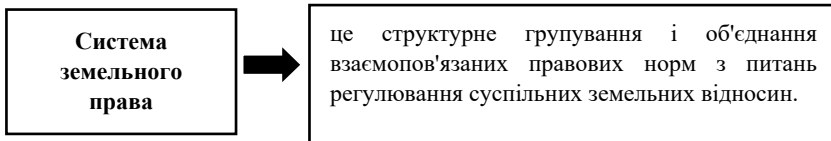

Принцип цільового і раціонального використання земель	Цільове призначення земель — це встановлені законодавством порядок, умови, межа експлуатації (використання) земель для конкретних цілей з урахуванням категорій земель, які мають особливий правовий режим.
Принцип особливого правового режиму земель відповідних категорій	Під правовим режимом земель необхідно розуміти встановлений правовими нормами порядок та умови використання за цільовим призначенням земель усіх категорій і форм власності, забезпечення й охорону прав землевласників і землекористувачів, здійснення державного управління земельними ресурсами, контролю за раціональним використанням землі і додержанням земельного законодавства, ведення земельного кадастру, моніторингу землі, здійснення землеустрою, внесення плати за землею і застосування юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.
Принцип пріоритету сільськогосподарського використання земель та їх охорони.	землі, придатні для потреб сільського господарства, повинні надаватися насамперед для сільськогосподарського використання. Для несільськогосподарських потреб мають надаватися землі, непридатні для ведення сільського господарства, або сільськогосподарські угіддя гіршої якості. І це справедливо, якщо враховувати кількість і якість цих земель. Земельне законодавство встановлює також спеціальні вимоги до охорони земель сільськогосподарського призначення, запроваджуючи стандарти і нормативи щодо їх охорони і відтворення родючості ґрунтів.
Принцип державного контролю за використанням і	Згідно зі ст. 14 Конституції земля знаходиться під особливою охороною держави. Тому зазначений принцип передбачає наявність спеціальних

охороною земель.	організаційно-правових засобів здійснення контролю за використанням та охороною земель. Державний контроль за цим здійснюється органами земельних ресурсів, а за додержанням законодавства щодо охорони земель — органами з питань екології і природних ресурсів.
Принцип платності використання земель.	Відповідно до Податкового кодексу України, плата за землю є частиною місцевого на майно і стягується в двох формах: Земельний податок. Стягується з власників земельних ділянок та земельних паїв та постійних землекористувачів. Орендна плата за користування земельними ділянками, що перебувають у комунальній або державній власності. Це обов'язковий податок на землю, який платять орендарі за користування земельною ділянкою.
Принцип забезпечення захисту прав юридичних осіб і громадян на землю.	Зміст цього принципу розкривається у нормах земельного законодавства, яке передбачає такі спеціальні способи зазначеного захисту: <ul style="list-style-type: none"> • визнання прав; відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав, і запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав; визнання правочину недійсним; • визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування; • відшкодування заподіяних збитків, а також інші, передбачені законом способи

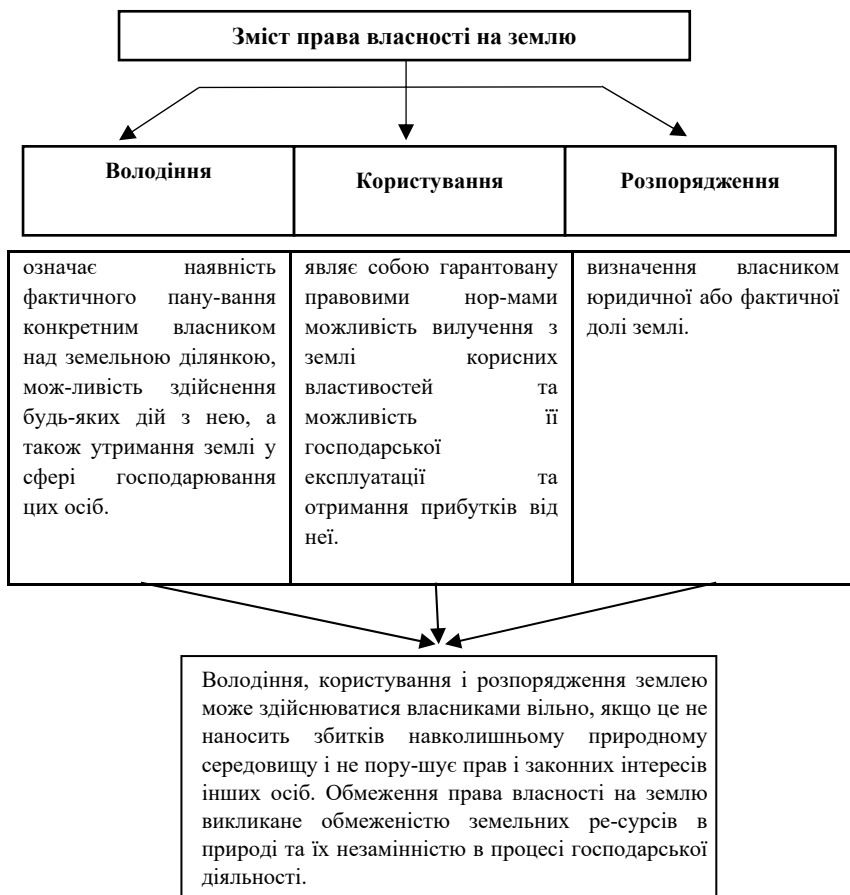
Загальна частина	Особлива частина
<ul style="list-style-type: none"> • права власності на землю; • права землекористування; • правового забезпечення земельної реформи; • правового регулювання набуття прав 	включає правові інститути, що закріплюють правовий режим окремих категорій земель.

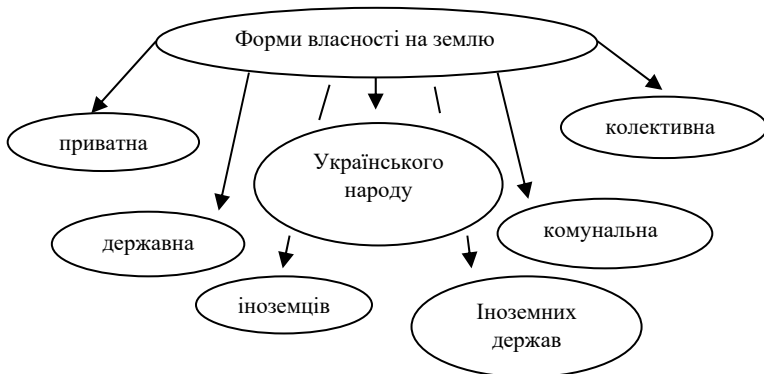
<p>на землю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • правового регулювання плати за землю; • правового забезпечення управління в галузі використання, відтворення та охорони земель; • правової охорони земель; • юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. 	
--	--

ТЕМА № 2. ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ В УКРАЇНІ

Право власності на землю	
в економічному аспекті	в юридичному аспекті
являє собою систему суспільних економічних відносин з приводу присвоєння землі, перетворення її на благо, що належить окремій особі	являє собою результат закріплення правовими нормами економічних суспільних відносин щодо присвоєння землі, тобто відносин володіння, користування та розпорядження землею особами, які юридично визнані власниками відповідних земельних ділянок. Таке закріплення має вираження у праві власності на землю

Форми права власності на землю		
<i>державна власність</i>	<i>комунальна власність</i>	<i>приватна власність</i>
усі землі України за межами населених пунктів (крім земель права комунальної та приватної власності), а також землі в межах населених пунктів, на яких розташовані об'єкти права державної власності.	усі землі у межах населених пунктів, крім земель державної і приватної власності, а також земельні ділянки за їхніми межами, на яких розташовано об'єкти комунальної власності. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть об'єднувати на договірних засадах належні їм земельні ділянки комунальної власності, управління якими здійснюють районні або обласні ради.	сукупність правових норм, що визначають правові підстави і порядок набуття і реалізації громадянами України та юридичними особами України права володіти, користуватись і розпоряджатись земельною ділянкою, права і обов'язки власників земельних ділянок, об'єкти права власності на землю, гарантії захисту права приватної власності на землю, підстави і порядок припинення права власності на землю громадян та юридичних осіб

<i>До земель державної власності, які не можуть передаватись у приватну власність, належать:</i>
землі атомної енергетики та космічної системи;
землі під державними залізницями, об'єктами державної власності повітряного і трубопровідного транспорту;
землі оборони;
землі під об'єктами природно-заповідного фонду, історико-культурного та оздоровчого призначення, що мають особливу екологічну, оздоровчу, наукову, естетичну та історико-культурну цінність, якщо інше не передбачено законом;
землі лісгосподарського призначення, крім випадків, визначених ЗКУ;
землі водного фонду, крім випадків, визначених цим ЗКУ;
земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук;
земельні ділянки зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;
земельні ділянки, які закріплені за державними професійно-технічними навчальними закладами;
земельні ділянки, закріплені за вищими навчальними закладами державної форми власності;
земельні ділянки, що використовуються Чорноморським флотом Російської Федерації на території України на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
землі під об'єктами інженерної інфраструктури загальнодержавних та міжгосподарських меліоративних систем, які перебувають у державній власності.

<i>До земель комунальної власності, які не можуть передаватись у приватну власність, належать:</i>
землі загального користування населених пунктів (майдани, вулиці, проїзди, шляхи, набережні, пляжі, парки, сквери, бульвари, кладовища, місця знешкодження та утилізації відходів тощо);
землі під залізницями, автомобільними дорогами, об'єктами повітряного і трубопровідного транспорту;
землі під об'єктами природно-заповідного фонду, історико-культурного та оздоровчого призначення, що мають особливу екологічну, оздоровчу, наукову, естетичну та історико-культурну цінність, якщо інше не передбачено законом;
землі лісгосподарського призначення, крім випадків, визначених ЗКУ;
землі водного фонду, крім випадків, визначених ЗКУ;
земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування;
земельні ділянки, штучно створені в межах прибережної захисної смуги чи смуги відведення, на землях лісгосподарського призначення та природно-заповідного фонду, що перебувають у прибережній захисній смузі водних об'єктів, або на земельних ділянках дна водних об'єктів;

Право приватної власності на землю	
Суб'єкти:	Об'єкти
громадяни України (ч. 1 ст. 81 ЗКУ).	землі приватної власності
юридичні особи України	земельні ділянки для здійснення підприємницької діяльності
іноземні громадяни та особи без громадянства	земельні ділянки несільсько-господарського призначення в межах населених пунктів, а також земельні ділянки несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать їм на праві приватної власності.

Право державної власності на землю	
Суб'єкт – держава, яка «реалізує це право через відповідні органи державної влади»:	Об'єкти
Кабінет Міністрів України	землі державної власності
Рада Міністрів АР Крим	
місцеві державні адміністрації	
районні державні адміністрації	
іобласні та Київська та Севастопольська міські державні адміністрації	
державні органи приватизації	

Право комунальної власності на землю	
Суб'єкт – держава, яка «реалізує це право через відповідні органи дер:	Об'єкти
територіальні громади сіл, селищ, міст можуть об'єднувати на договірних засадах належні їм земельні ділянки комунальної власності	усі землі в межах населених пунктів, крім земельних ділянок приватної та державної власності;
	усі землі в межах населених пунктів, крім земельних ділянок приватної та державної власності;
	земельні ділянки, на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна комунальної власності незалежно від місця їх розташування.

<i>Громадяни України набувають права власності на земельні ділянки на підставі:</i>
придбання за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;
безоплатної передачі із земель державної і комунальної власності;
приватизації земельних ділянок, що були раніше надані їм у користування;
прийняття спадщини;
виділення в натурі (на місцевості) належної їм земельної частки (паю).
громадяни, які чесно, відкрито і безперервно користуються земельною ділянкою протягом 15 років, але не мають документів, які б свідчили про наявність у них прав на цю земельну ділянку, можуть звернутися до органу державної влади, Ради міністрів АР Крим або органу місцевого самоврядування з клопотанням про передачу її у власність або надання у користування. Розмір цієї земельної ділянки встановлюється у межах норм, визначених ст. 119 ЗКУ

<i>Іноземці та особи без громадянства можуть набувати права власності на земельні ділянки у разі:</i>
придбання за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;
викупу земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать їм на праві власності;
прийняття спадщини.

Землі сільськогосподарського призначення, прийняті у спадщину іноземцями, а також особами без громадянства, протягом року підлягають відчуженню.

<i>Юридичні особи (засновані громадянами України або юридичними особами України) можуть набувати у власність земельні ділянки для здійснення підприємницької діяльності у разі:</i>
придбання за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;
внесення земельних ділянок її засновниками до статутного капіталу;
прийняття спадщини;
виникнення інших підстав, передбачених законом.

<i>Територіальні громади набувають землю у комунальну власність у разі:</i>
а) передачі їм земель державної власності;
відчуження земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону;
прийняття спадщини або переходу в їхню власність земельних ділянок, визнаних судом відумерлою спадщиною;

придбання за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;
виникнення інших підстав, передбачених законом.

<i>Держава набуває землю у комунальну власність у разі:</i>
відчуження земельних ділянок у власників з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;
придбання за договорами купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;
прийняття спадщини;
передачі у власність державі земельних ділянок комунальної власності територіальними громадами;
конфіскації земельної ділянки;

<i>Власники земельних ділянок</i>	
<i>Права:</i>	<i>Обов'язки:</i>
продавати або іншим шляхом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину;	забезпечувати використання їх за цільовим призначенням;
	своєчасно сплачувати земельний податок;
	додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля;
	не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;
самостійно господарювати на землі	підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;
власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену продукцію;	своєчасно надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів у порядку, встановленому законом;
використовувати у встановленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові насадження, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі;	дотримуватися правил добросусідства та обмежень, пов'язаних з встановленням земельних сервітутів та охоронних зон;

на відшкодування збитків у випадках, передбачених законом;	зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем;
споруджувати жилі будинки, виробничі та інші будівлі і споруди.	за свій рахунок привести земельну ділянку у попередній стан у разі незаконної зміни її рельєфу, за винятком здійснення такої зміни не власником земельної ділянки, коли приведення у попередній стан здійснюється за рахунок особи, яка незаконно змінила рельєф.

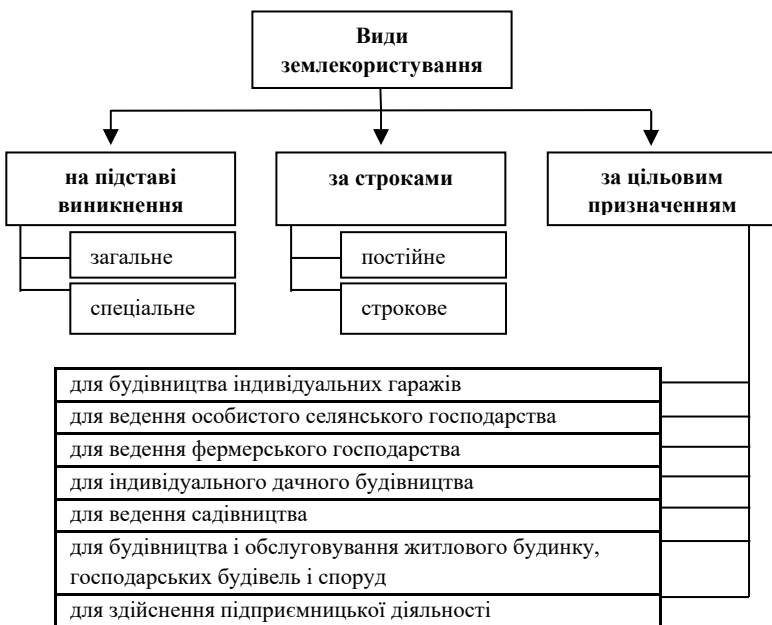
<i>Підстави припинення права власності на земельну ділянку:</i>
добровільна відмова власника від права на земельну ділянку;
смерть власника земельної ділянки за відсутності спадкоємця;
відчуження земельної ділянки за рішенням власника
звернення стягнення на земельну ділянку на вимогу кредитора;
відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;
конфіскація за рішенням суду;
невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених ЗКУ

<i>Підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку:</i>
використання земельної ділянки не за цільовим призначенням;
неусунення допущених порушень законодавства (забруднення земель радіоактивними і хімічними речовинами, відходами, стічними водами, забруднення земель бактеріально-паразитичними і карантинно-шкідливими організмами, засмічення земель забороненими рослинами, пошкодження і знищення родючого шару ґрунту, об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем, порушення встановленого режиму використання земель, що особливо охороняються, а також використання земель способами, які завдають шкоди здоров'ю населення) в строки, встановлені вказівками (приписами) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі;
конфіскації земельної ділянки;
примусового відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності;
примусового звернення стягнень на земельну ділянку по зобов'язаннях власника цієї земельної ділянки;
невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених ЗКУ

ТЕМА № 3. ПРАВО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

	1 ст. 32 ЗУ «Про оренду землі»).
Принцип раціонального використання та ефективної охорони земельних ресурсів при здійсненні землекористування	являє собою економічно й екологічно обґрунтоване використання земельних ресурсів, а саме забезпечення їхньої родючості та дотримання екологічної безпеки, що закріплено на конституційному (ч. 7 ст. 41 КУ) та законодавчому рівнях (ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», ЗКУ). Ст. 164 ЗКУ містить ряд вимог щодо охорони земельних ресурсів: захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва та інше.
Принцип державного контролю за використанням і охороною земель.	Згідно зі ст. 14 Конституції земля знаходиться під особливою охороною держави. Тому зазначений принцип передбачає наявність спеціальних організаційно-правових засобів здійснення контролю за використанням та охороною земель. Державний контроль за цим здійснюється органами земельних ресурсів, а за додержанням законодавства щодо охорони земель — органами з питань екології і природних ресурсів.
Принцип платності використання земель.	Відповідно до Податкового кодексу України, плата за землю є частиною місцевого на майно і стягується в двох формах: Орендна плата за користування земельними ділянками, що перебувають у комунальній або державній власності. Це обов'язковий податок на землю, який платять орендарі за користування земельною ділянкою.

Землекористування	
Загальне	Спеціальне
Законодавством України громадянам гарантується право загального використання природних ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) безоплатно, без закріплення цих ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів, за винятком обмежень, передбачених законодавством України	В порядку спеціального використання природних ресурсів громадянам, підприємствам, установам і організаціям надаються у володіння, користування або оренду природні ресурси на підставі спеціальних дозволів, зареєстрованих у встановленому порядку, за плату для здійснення виробничої та іншої діяльності, а у випадках, передбачених законодавством України, – на пільгових умовах

Землекористування

<i>Постійне</i>	<i>Строкове</i>	
	<i>Оренда</i>	<i>Концесія</i>
це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.	це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідно орендареві для провадження підприємницької та іншої діяльності.	надання з метою задоволення суспільних потреб уповноваженим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі права на створення та управління об'єктом концесії (строкове платне володіння) за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності на себе зобов'язань щодо створення та управління об'єктом концесії, а також майнової відповідальності й можливого підприємницького ризику.

Права постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності набувають:

підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності;

громадські організації осіб з інвалідністю України, їх підприємства (об'єднання), установи та організації;

релігійні організації України, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законом порядку, виключно для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення їх діяльності;

публічне акціонерне товариство залізничного транспорту загального

користування, утворене відповідно до Закону України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування»;
заклади освіти незалежно від форми власності;
співвласники багатоквартирного будинку для обслуговування такого будинку та забезпечення задоволення житлових, соціальних і побутових потреб власників (співвласників) та наймачів (орендарів) квартир та нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку.

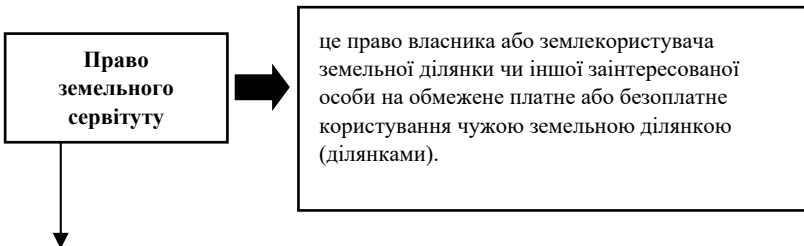
<i>Орендодавці землі</i>	<i>Орендарі землі</i>
Орендодавцями земельних ділянок є громадяни та юридичні особи, у власності яких перебувають земельні ділянки, або уповноважені ними особи.	Орендарями земельних ділянок є юридичні або фізичні особи, яким на підставі договору оренди належить право володіння і користування земельною ділянкою.
Орендодавцями земельних ділянок, що перебувають у комунальній власності, є сільські, селищні, міські ради в межах повноважень, визначених законом.	Орендарями можуть бути районні, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та Кабінет Міністрів України в межах повноважень, визначених законом.
Орендодавцями земельних ділянок, що перебувають у спільній власності територіальних громад, є районні, обласні ради та Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах повноважень, визначених законом.	Орендарями можуть бути сільські, селищні, міські, районні та обласні ради, Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах повноважень, визначених законом;
Орендодавцями земельних ділянок, що перебувають у державній власності, є органи виконавчої влади, які відповідно до закону передають земельні ділянки у власність або користування.	Орендарями можуть бути громадяни і юридичні особи України, іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи, міжнародні об'єднання та організації, а також іноземні держави.
Орендодавцем земельної ділянки, що входить до складу спадщини, у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття після	

спливу шести місяців з дня відкриття спадщини, є особа, яка управляє спадщиною.	
---	--

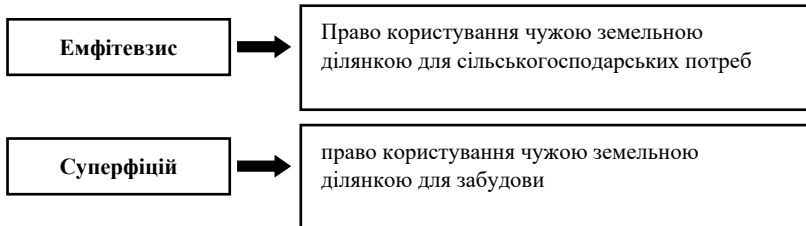

<i>Землекористувачі</i>	
<i>Права</i>	<i>Обов'язки</i>
самостійно господарювати на землі;	забезпечувати використання землі за цільовим призначенням та за свій рахунок приводити її у попередній стан у разі незаконної зміни її рельєфу, за винятком випадків незаконної зміни рельєфу не власником такої земельної ділянки;
власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену продукцію;	додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля;
використовувати у встановленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, ліси, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі;	своєчасно сплачувати земельний податок або орендну плату;
на відшкодування збитків у випадках, передбачених законом;	не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;
споруджувати жилі будинки, виробничі та інші будівлі і споруди.	підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості

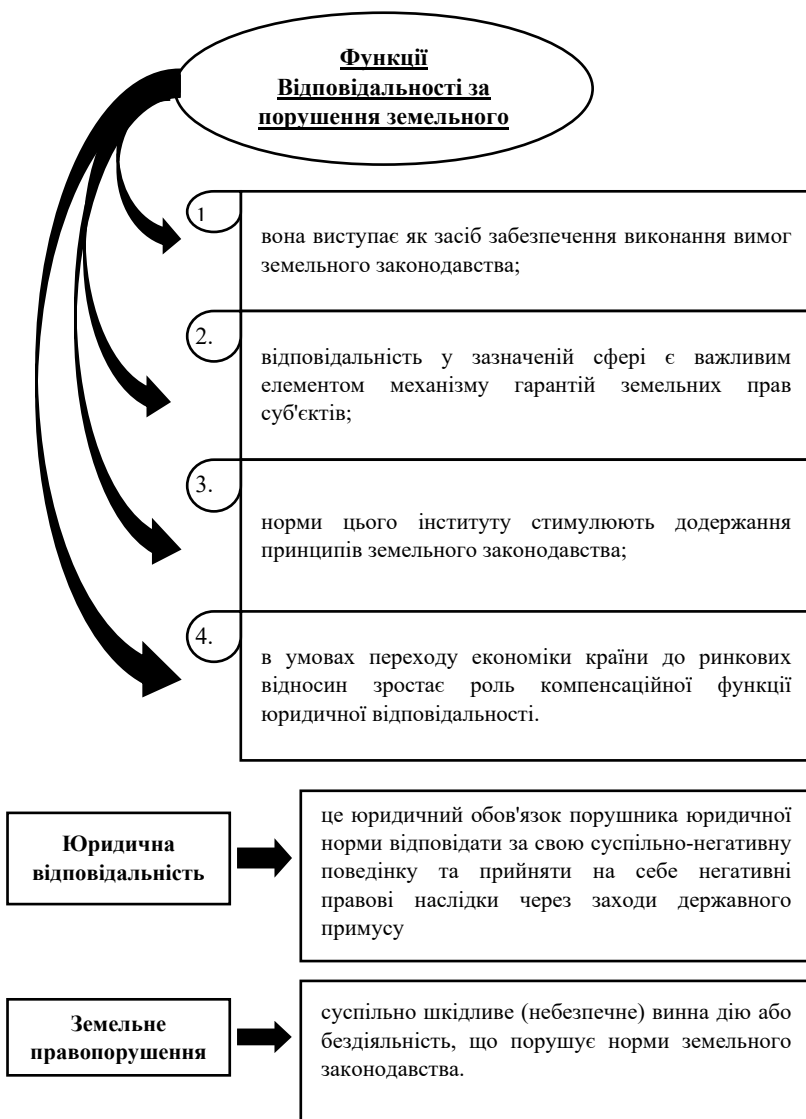
	землі;
	своєчасно надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів у порядку, встановленому законом;
	дотримуватися правил добросусідства та обмежень, пов'язаних з встановленням земельних сервітутів та охоронних зон;
	зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем.

право проходу та проїзду на велосипеді;
право проїзду на транспортному засобі по наявному шляху;
право на розміщення тимчасових споруд (малих архітектурних форм);
право на будівництво та розміщення об'єктів нафтогазовидобування;
право на розміщення об'єктів трубопровідного транспорту;
право прокладати на свою земельну ділянку водопровід із чужої природної водойми або через чужу земельну ділянку;
право відводу води зі своєї земельної ділянки на сусідню або через сусідню земельну ділянку;
право забору води з природної водойми, розташованої на сусідній земельній ділянці, та право проходу до природної водойми;
право поїти свою худобу із природної водойми, розташованої на сусідній земельній ділянці, та право прогону худоби до природної водойми;
право прогону худоби по наявному шляху;
право встановлення будівельних риштувань та складування будівельних матеріалів з метою ремонту будівель та споруд.

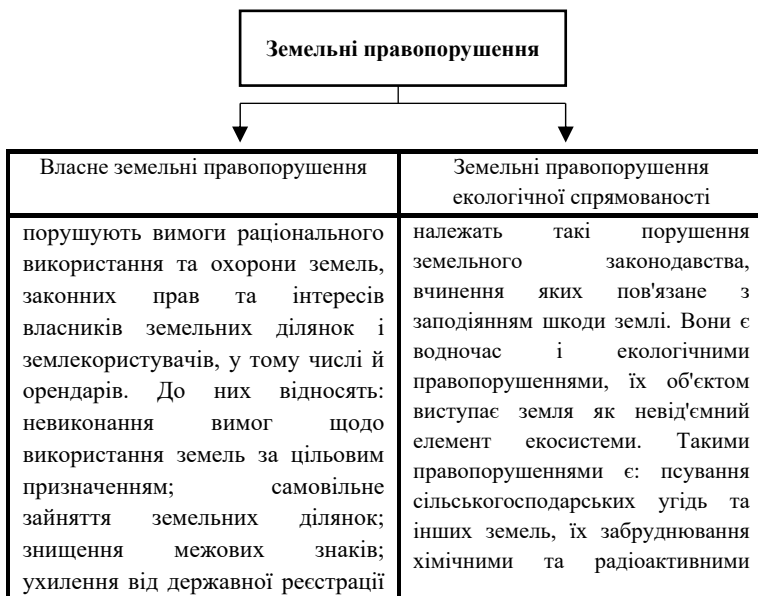

ТЕМА № 4. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

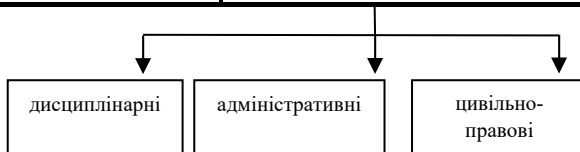
розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель;
невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням;
порушення строків повернення тимчасово займаних земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням;
знищення межових знаків;
приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок;
непроведення рекультивації порушених земель;
знищення або пошкодження протиерозійних і гідротехнічних споруд, захисних насаджень;
невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту;
відхилення від затверджених в установленому порядку проектів землеустрою; використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівоzmіни та впорядкування угідь;
ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них;
порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок;
порушення строку видачі державного акта на право власності на земельну ділянку.

земельних ділянок і подання недостовірної інформації щодо них та деякі інші.	речовинами і стічними водами, засмічування промисловими, побутовими та іншими відходами; невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту та ін.
--	--

Земельні правопорушення

Злочини	Проступки
Суспільно небезпечні діяння, за вчинення яких передбачено кримінальну відповідальність.	Усі інші неправомірні дії (крім злочинів), які порушують земельний правопорядок

Цивільно-правова відповідальність

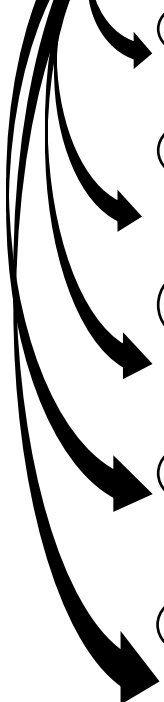

являє собою форму державного примусу, що полягає у невідгідних майнових наслідках для правопорушника, зокрема у застосуванні до нього майнових санкцій на користь спрямованих на відновлення порушеної сфери майнових відносин

Земельні правопорушення

заподіяння шкоди фізичним та юридичним особам – власникам земельних ділянок і землекористувачам іншими фізичними або юридичними особами внаслідок порушення останніми земельного законодавства	відшкодування шкоди, заподіяної землі як природному ресурсу фізичними та юридичними особами, як тими, що мають права на земельні ділянки, так і тими, що по мають таких прав
--	--

**Особливості цивільно-
правової
відповідальності**

1.	майновий характер застосовуваних до правопорушника заходів
2.	настання внаслідок застосування відповідних санкцій невігідних для правопорушника майнових наслідків
3.	спрямованість майнових санкцій на задоволення інтересів потерпілої сторони на відміну від заходів майнового характеру, застосовуваних у кримінальному та адміністративному праві, що передбачають задоволення інтересів держави;
4.	відповідність розміру цивільно-правової відповідальності розміру збитків потерпілого
5.	майнове відшкодування моральної шкоди

**Адміністративна
відповідальність**

адміністративна відповідальність настає за винні й протиправні порушення земельного законодавства, вчинені умисно або з необережності при використанні й охороні земель, що за ступенем своєї небезпеки не потребують кримінального переслідування.

Ст. КУпАП	Земельні правопорушення, за вчинення яких передбачено адміністративну відповідальність	
52	Псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель.	
	Псування сільськогосподарських та інших земель, забруднення їх хімічними і радіоактивними речовинами, нафтою та нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими та іншими відходами, а так само невжиття заходів по боротьбі з бур'янами	тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
53	Порушення правил використання земель	
	Використання земель не за цільовим призначенням, невиконання природоохоронного режиму використання земель, розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, які негативно впливають на стан земель, неправильна експлуатація, знищення або пошкодження протиерозійних гідротехнічних споруд, захисних лісонасаджень	тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
53-1	Самовільне зайняття земельної ділянки	
	Самовільне зайняття земельної ділянки	тягне за собою накладення штрафу на громадян від десяти

		до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
53-2	Перекручення або приховування даних державного земельного кадастру	
	Перекручення даних державного земельного кадастру, а також приховування інформації про стан земель, розміри, кількість земельних ділянок, наявність земель запасу або резервного фонду	Перекручення даних державного земельного кадастру, а також приховування інформації про стан земель, розміри, кількість земельних ділянок, наявність земель запасу або резервного фонду
53-3	Зняття та перенесення ґрунтового покриття земельних ділянок без спеціального дозволу	
	Зняття та перенесення ґрунтового покриття земельних ділянок без спеціального дозволу, а також невиконання умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунту	тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
53-4.	Незаконне заволодіння ґрунтовим покритвом (поверхневим шаром) земель	
	Незаконне заволодіння ґрунтовим покритвом (поверхневим шаром) земель	тягне за собою накладення штрафу на громадян від тридцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
53-5	Порушення строку погодження (відмови у погодженні) документації із землеустрою	
	Порушення посадовою особою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування встановленого законодавством строку погодження (відмови у погодженні) документації із землеустрою	тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

	Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене посадовою особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення	тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
53-6	Порушення законодавства про Державний земельний кадастр	
	Порушення встановлених законом строків внесення відомостей до Державного земельного кадастру, надання таких відомостей, вимагання не передбачених законом документів для внесення відомостей до Державного земельного кадастру та для надання таких відомостей	тягнуть за собою накладення штрафу на державних кадастрових реєстраторів від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
	Ті самі діяння, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з правопорушень, передбачених частиною першою цієї статті	тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
54	Порушення строків повернення тимчасово зайнятих земель або неприведення їх у стан, придатний для використання за призначенням	
	Порушення строків повернення тимчасово зайнятих земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням	тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
	Непроведення рекультивациі порушених земель	тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
55	Порушення правил землеустрою	
	Відхилення від затверджених в установленому порядку проектів	тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до

	землеустрою - -	двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
	Використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь,	тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
56	Знищення межових знаків	
	Знищення громадянами межових знаків меж землекористувань -	тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

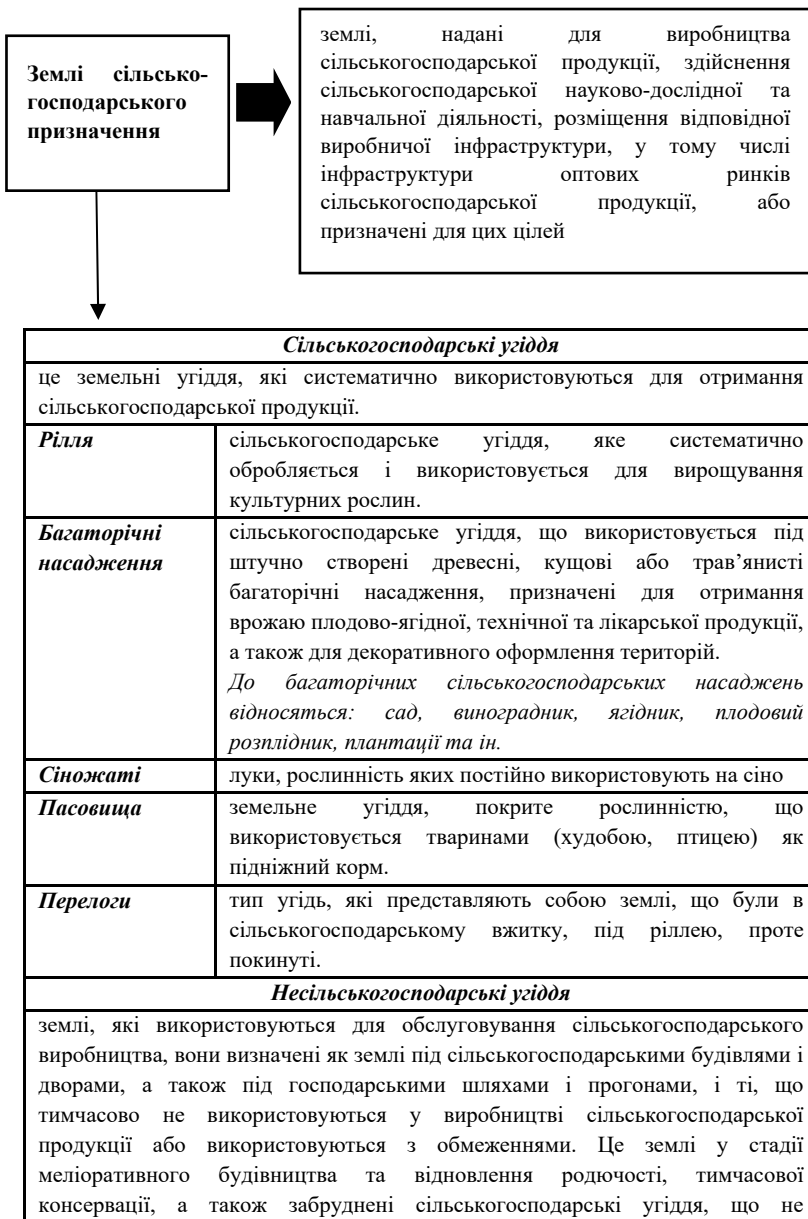
Ст. ККУ	Злочини у сфері земельно-правових відносин	
238	Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення	
	Приховування або умисне перекручення службовою особою	караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів

	<p>відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою</p>	<p>доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або обмеженням волі на строк до трьох років</p>
	<p>Ті самі діяння, вчинені повторно або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки</p>	<p>караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого</p>
239	Забруднення або псування земель	
	<p>Забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля</p>	<p>караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років</p>
	<p>Ті самі діяння, що спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки</p>	<p>караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого</p>
239-1	Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель	
	<p>Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я</p>	<p>карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до</p>

	людей чи для довкілля	трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років
	Та сама дія, якщо вона вчинена повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або заподіяла матеріальну шкоду у великому розмірі	карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років
	Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загально-небезпечним способом або спричинили загибель людей, масову загибель об'єктів тваринного чи рослинного світу або інші тяжкі наслідки	караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
239-2	Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах	
	Перекручення даних державного земельного кадастру, а також приховування інформації про стан земель, розміри, кількість земельних ділянок, наявність земель запасу або резервного фонду	Перекручення даних державного земельного кадастру, а також приховування інформації про стан земель, розміри, кількість земельних ділянок, наявність земель запасу або резервного фонду
	Та сама дія, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб	карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років
	Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки	караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років

254	Безгосподарське використання земель	
	Безгосподарське використання земель, якщо це спричинило тривале зниження або втрату їх родючості, виведення земель з сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту, -	караються штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

ТЕМА № 5. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

використовуються у сільськогосподарському виробництві, включаючи техногенно та радіоактивно забруднені сільськогосподарські угіддя.	
Господарські шляхи і прогони	земельні ділянки, які використовуються для транспортних зав'язків, перевезення вантажів, руху машин і механізмів та сезонного перегону тварин в господарстві
Землі під господарськими будівлями і дворами	земельні ділянки молочнотоварних, свинотоварних, вівчарських та інших тваринних і пташиних ферм, а також машинно-тракторних станів, гаражів, таборів сезонного утримання тварин та інших майданчиків аналогічного призначення.
Землі, які перебувають у стадії меліоративного будівництва	належать ті площі сільськогосподарських угідь, на яких здійснюються нові меліоративні заходи, в тому числі розкорчовані ділянки старих садів і землі, які виділені і підготовлені під закладку нових полезахисних лісових смуг.
Землі, які знаходяться у стадії відновлення родючості	ділянки, на яких здійснена технічна рекультивація ґрунтів і виконується комплекс агротехнічних і фітомеліоративних заходів по відновленню біологічної родючості земель.
Землі тимчасової консервації	належать площі порушених деградованих сільськогосподарських угідь, які тимчасово законсервовані і не використовуються у виробництві до біологічної рекультивації.

**До складу правового режиму
земель
сільськогосподарського
призначення входить:**

надання земель у власність та користування;
вилучення сільськогосподарських земель із користування;
надання прав громадянам та юридичним особам щодо користування земельними ділянками;
визначення обов'язків сільськогосподарських землекористувачів.

<i>Землі сільськогосподарського призначення передаються у власність та надаються у користування:</i>
громадянам – для ведення особистого селянського господарства, садівництва, городництва, сінокошіння та випасання худоби, ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства;

сільськогосподарським підприємствам – для ведення товарного сільськогосподарського виробництва;
сільськогосподарським науково-дослідним установам та навчальним закладам, сільським професійно-технічним училищам та загальноосвітнім школам – для дослідних і навчальних цілей, пропаганди передового досвіду ведення сільського господарства;
несільськогосподарським підприємствам, установам та організаціям, релігійним організаціям і об'єднанням громадян – для ведення підсобного сільського господарства;
оптовим ринкам сільськогосподарської продукції – для розміщення власної інфраструктури.

**Пріоритетний режим
використання с/г земель**

вони надаються, насамперед, для сільськогосподарського використання (ст. 23 ЗК). Визначення земель, придатних для потреб сільського господарства, здійснюється на підставі даних державного земельного кадастру
земельним законодавством встановлені певні обмеження на угоди із земельними ділянками, призначеними для сільськогосподарських цілей.
господарське використання земель сільськогосподарського призначення має не тільки не погіршувати стан земель внаслідок виробничої діяльності, але й сприяти відновленню та поліпшенню родючості ґрунтів, їх корисних властивостей.
при вилученні (викупі) земель сільськогосподарського призначення для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом, при тимчасовому зайнятті сільськогосподарських угідь для інших видів використання, при обмеженні використання або погіршенні якості сільськогосподарських угідь тощо власникам землі й землекористувачам відшкодовуються збитки і втрати сільськогосподарського виробництва.

Обов'язки громадян-власників та інших осіб щодо використання сільськогосподарських угідь:
забезпечення оптимального водного режиму ґрунтів. Власники земельних ділянок і землекористувачі повинні здійснювати захист земель від підтоплення, заболочування, висушування; мають право в установленому порядку провадити зрошувальні й осушувальні заходи, не допускаючи безгосподарного виливу води, засолення й заболочування земель, створюючи найбільш сприятливий режим ґрунтової вологи.
забезпечення належного сольового режиму ґрунтів, для чого необхідно здійснювати захист земель від вторинного засолення. Кожна особа, яка використовує сільськогосподарські угіддя, зобов'язана боротися з підвищеною кислотністю ґрунтів, здійснюючи вапнування й інші землеробські заходи;
забезпечення такого живильного режиму ґрунтів, за якого родючість не тільки не зменшувалася б, незважаючи на винесення живильних речовин із врожаєм, а збільшувалася б. Підвищення родючості ґрунтів є одним із головних обов'язків кожного власника та землекористувача, який стимулюється державою;

забезпечення належного культурно-технічного стану ґрунтів, ведення боротьби із заростанням земель чагарником, дрібноліссям, бур'янистою рослинністю, для чого кожен землекористувач наділений правами провадити у встановленому порядку культурно-технічні роботи на своїй ділянці;

забезпечення належної екологічної обстановки на земельній ділянці, не допускаючи її погіршення.

ТЕМА № 6. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ ТА ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ

**Землі житлової
та громадської
забудови**

належать земельні ділянки в межах населених пунктів, які використовуються для розміщення житлової забудови, громадських будівель і споруд, інших об'єктів загального користування

<i>До складу земель житлової і громадської забудови входять земельні ділянки:</i>
житлової і громадської забудови, зайняті жилами, культурно-побутовими, адміністративними, культовими та іншими спорудами, будівлями;
загального користування, зайняті майданами, вулицями, дорогами, переїздами, набережними, парками, лісопарками, скверами, бульварами, водоймищами, пляжами та іншими об'єктами, і призначенні для задоволення громадських потреб населення;
промислової, комерційної і комунальної забудови, зайняті промисловими, комунально-складськими та іншими виробничими об'єктами;
транспорту, зв'язку, інженерних комунікацій, зайняті будівлями і спорудами, залізничного, автомобільного, річкового, морського, повітряного та трубопровідного транспорту, магістралями інженерної інфраструктури і зв'язку;
забезпечення належної екологічної обстановки на земельній ділянці, не допускаючи її погіршення.
особливо охоронних територій і об'єктів природно-заповідного, природоохоронного, рекреаційного та історико-культурного призначення, зайняті пам'ятниками природи, природними парками, національними парками і дендрологічними парками, ботанічними садами, лісами, що використовуються для організованого масового відпочинку населення і туризму, і також землі із джерелами, що володіють природними лікувальними властивостями, і землі, на яких розташовані пам'ятники історії і культури, музеї-заповідники, музеї-садиби;
водних об'єктів, зайнятих поверхневими водопотоками, замкнутими водоймами, поверхневими водоймами, акваторіями, водоохоронними зонами, гідротехнічними та іншими водогосподарськими спорудами;
сільськогосподарського використання, зайняті сільськогосподарськими угіддями, а також будівлями і спорудами, що обслуговують потреби сільськогосподарського виробництва.

Правові форми планування та забудови земель у межах населених пунктів	
Схема планування території	це містобудівна документація, яка визначає принципи вирішення планування, забудови та іншого використання відповідних територій адміністративно-територіальних одиниць або їх окремих частин. Такі схеми розробляються на регіональному та місцевому рівнях і затверджуються відповідними радами.
Генеральний план населеного пункту	головний містобудівний документ, на основі якого здійснюється використання земель у межах населеного пункту, визначає архітектурний та планувальний розвиток конкретного населеного пункту. Він є основою для встановлення меж відповідного адміністратив-но-територіального утворення.
План земельно-господарського устрою населеного пункту	самостійний елемент містобудівної документації. Він використовується для обґрунтування, розробки і подальшої реалізації у межах населеного пункту (як правило, міста) необхідного обсягу організаційних та інженерно-технічних заходів щодо освоєння, поліпшення якості земель, раціонального використання, охорони та захисту їх від руйнівних процесів.
Регіональні та місцеві правила забудови	встановлюють порядок планування і забудови та іншого використання територій, окремих земельних ділянок, а також перелік усіх допустимих видів умов і обмежень забудови та іншого використання територій та окремих земельних ділянок у межах зон, визначених планом зонування.

Особливості правового режиму земель житлової та громадської забудови:
визначається відповідно до зонуванням земель у межах населених пунктів.
що їх територія відокремлюється від інших територій шляхом встановлення відповідної межі (ст. 173 ЗК). У даному разі населені пункти розглядаються як самостійні адміністративно-територіальні утворення, межі яких згідно зі ст. 176 Земельного кодексу посвідчуються державним актом України, форма та порядок видачі якого встановлюються Верховною Радою України.
використання пов'язане з наявністю у суб'єкта права на забудову, яке має від-носно самостійний характер і може бути реалізоване ним в по-рядку і на умовах, визначених законом

**Містобудівний
кадастр
житлової і
громадської
забудови**

це система даних про населені пункти, їхні функціональні зони, окремі території та земельні ділянки, будинки й споруди, соціальну, інженерну і транспортну інфраструктуру, екологічні та інженерно-геологічні умови.

Інформація, що міститься в містобудівному кадастрі, повинна використовуватися при розв'язанні завдань:

- прогнозування розвитку, планування і забудови населених пунктів;
- розміщення, проектування, будівництва й реконструкції об'єктів житлово-цивільного, виробничого, комунального та іншого призначення;
- створення соціальної, інженерної і транспортної інфраструктури;
- охорони пам'яток архітектури і містобудування, регенерації історичних поселень; регулювання земельних відносин на відповідних територіях;
- визначення зон економічної оцінки територій, обґрунтування розмірів оподаткування і вартості земельних ділянок, будинків і споруд з урахуванням місцевих умов;
- обліку власників і користувачів будинків і споруд;
- контролю за раціональним використанням територіальних ресурсів, аналізу реалізації затвердженої містобудівної документації та інших питань.
- прогнозування розвитку, планування і забудови населених пунктів;

Містобудівний кадастр ведеться на окремий населений пункт і включає текстові, цифрові та графічні матеріали, які містять систему основних відомостей про:

- межі та площі населеного пункту, його адміністративно-територіальних утворень, окремих земельних ділянок, їхній правовий режим та якість;
- належність до відповідних функціональних зон окремих територій та земельних ділянок, їхнє сучасне використання, стан забудови, інженерного забезпечення та озеленення, перспективне містобудівне призначення;
- соціальну, інженерну та транспортну інфраструктуру населеного пункту;
- будинки і споруди, їхній правовий режим, технічний стан, архітектурну та історико-культурну цінність;
- екологічні та інженерно-геологічні характеристики окремих територій та земельних ділянок, можливість здійснення на них містобудівної діяльності з урахуванням планувальних обмежень.

Відомості та дані для ведення містобудівного кадастру населених пунктів збираються з документованих державних, відомчих та інших джерел інформації, зокрема:	
про землі	з даних державного земельного кадастру
про сучасне і перспективне призначення територій, їхню належність до відповідних функціональних зон	з матеріалів затвердженої містобудівної документації
про місце розташування окремих територій, земельних ділянок, будинків, споруд та інженерних комунікацій	з топографо-геодезичних і картографічних матеріалів
про інженерно-геологічний стан територій	з матеріалів інженерно-геологічних вишукувань
про будинки і споруди	з даних технічної інвентаризації та проектних рішень цих об'єктів
про екологічний стан території	з даних екологічних, гідрометеорологічних, радіологічних, санітарно-гігієнічних та інших досліджень

<i>Правове регулювання використання земельних ділянок для забудови та інших потреб у межах населених пунктів</i>
Земельний кодекс України
ЗУ «Про Генеральну схему планування територій України»
ЗУ «Про основи містобудування»
ЗУ «Про планування і забудову територій»
ЗУ «Про архітектурну діяльність»
ЗУ «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за порушення у сфері містобудування»
Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України

Державне регулювання містобудівної діяльності забезпечується

управлінням державними капітальними вкладенням в створення і розвиток соціальної і промислової інфраструктури;

регулюванням податкової політики;

наданням дотацій, субсидій, субвенцій, інших бюджетних і позабюджетних видів фінансової і матеріальної допомоги на розвиток об'єктів містобудівельної діяльності;

контролем за дотриманням містобудівельних нормативів і стандартів;

здійсненням антимонопольних заходів приватизації об'єктів державної власності, в тому числі об'єктів незавершеного будівництва;

проведенням експертизи, в тому числі технічної і екологічної, містобудівельної документації.

Сутність права на забудову

полягає у забезпеченні законом можливості власника чи користувача (орендаря) відповідної земельної ділянки здійснювати на ній у порядку, встановленому законом, певні дії.

Дозвіл на будівництво

особа, яка його отримала, набуває право отримати вихідні дані на проектування, здійснити проектно-вишукувальні роботи та отримати дозвіл на виконання будівельних робіт у встановленому порядку

Дозвіл на виконання будівельних робіт

документ, який засвідчує право забудовника та підрядника на виконання цих робіт, підключення об'єкта будівництва до інженерних мереж та споруд, а також видачу ордерів на проведення земляних робіт.

Реалізація права на забудову

ТЕМА № 7. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ІНШОГО ПРИРОДООХОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

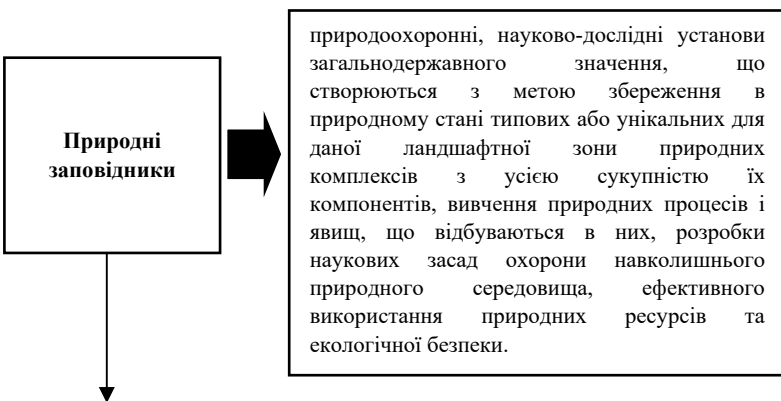
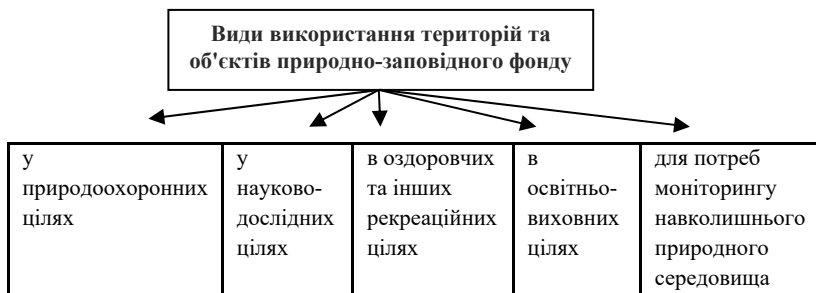
Залежно від походження, інших особливостей природних комплексів та об'єктів, що оголошуються заказниками чи пам'ятками природи, мети і необхідного режиму охорони:

Заказники	Пам'ятки природи
Поділяються на:	
ландшафтні	комплексні
лісові	пралісові
ботанічні	ботанічні

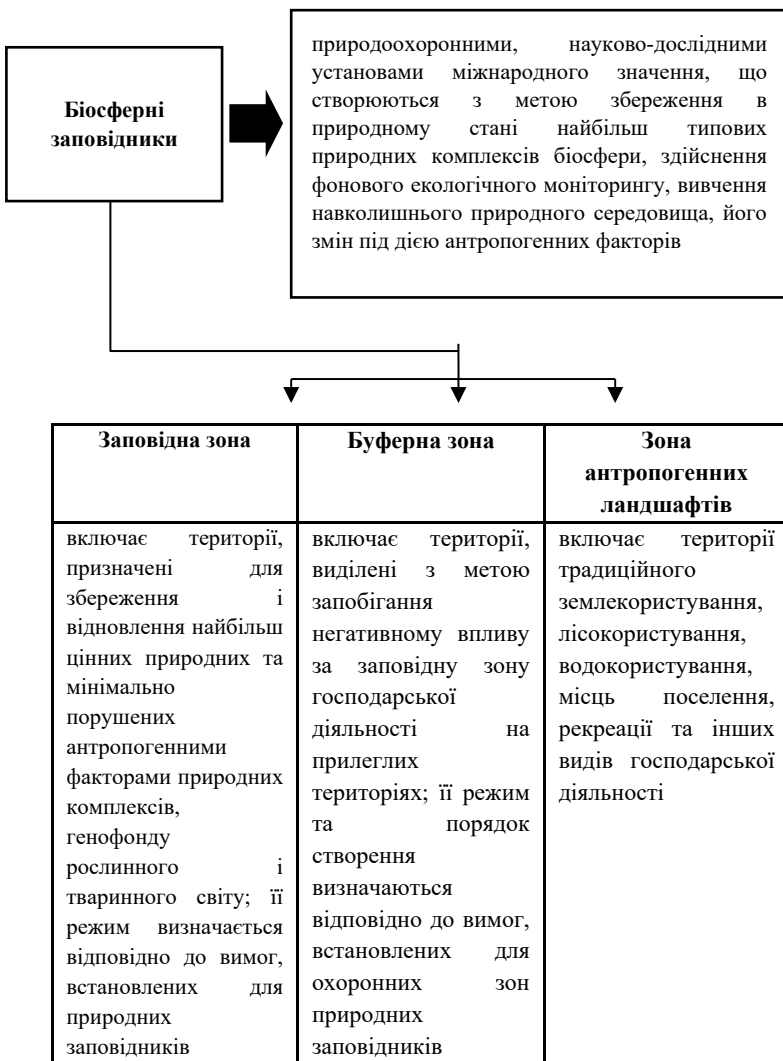
загальнозоологічні	зоологічні
орнітологічні	гідрологічні
ентомологічні	геологічні
іхтіологічні	
гідрологічні	
загальногеологічні	
палеонтологічні	
карстово-спелеологічні	

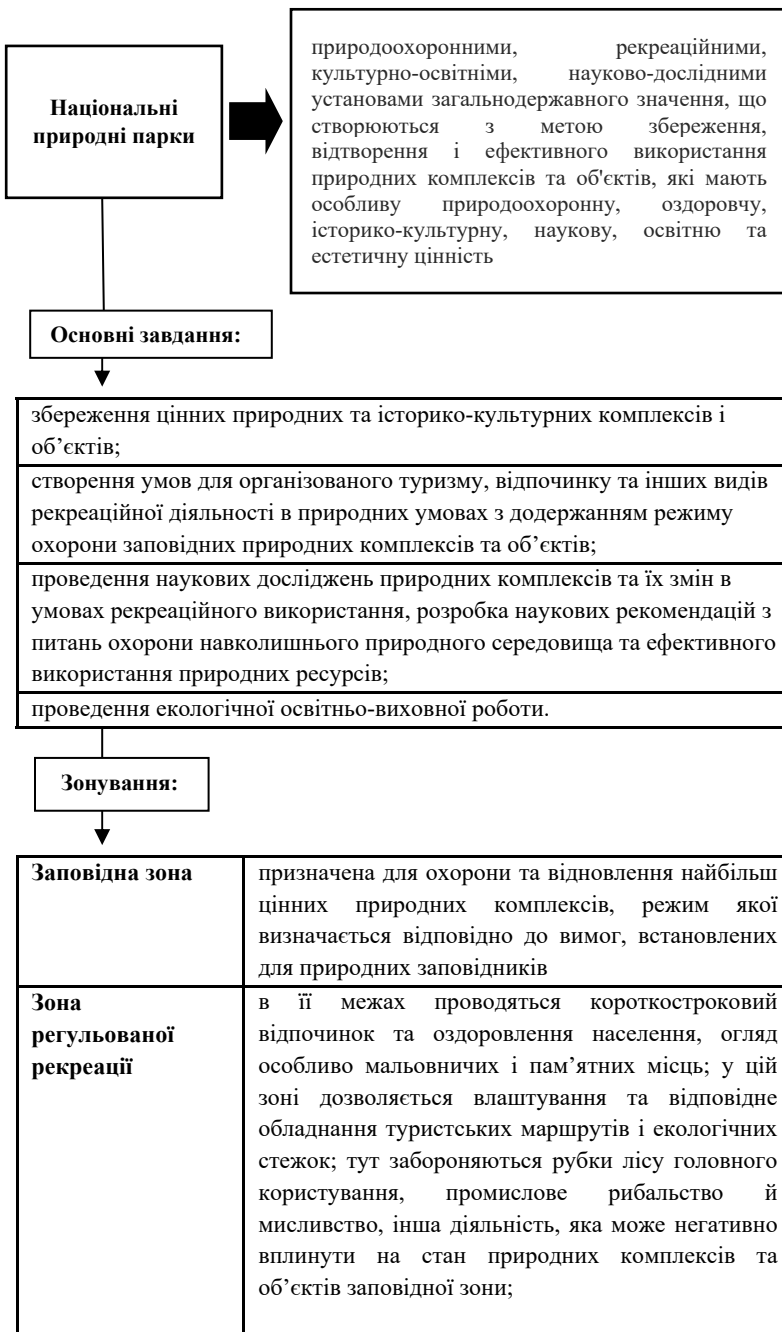
NB! На землях природоохоронного та історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням.

<i>Збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду забезпечується шляхом:</i>
встановлення заповідного режиму;
організації систематичних спостережень за станом заповідних природних комплексів та об'єктів
проведення комплексних досліджень з метою розробки наукових основ їх збереження та ефективного використання
додержання вимог щодо охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду під час здійснення господарської, управлінської та іншої діяльності, розробки проектної документації, землевпорядкування, лісовпорядкування, проведення екологічних експертиз
запровадження економічних важелів стимулювання їх охорони;
здійснення державного та громадського контролю за додержанням режиму їх охорони та використання;
встановлення підвищеної відповідальності за порушення режиму їх охорони та використання, а також за знищення та пошкодження заповідних природних комплексів та об'єктів
проведення широкого міжнародного співробітництва у цій сфері
проведення інших заходів з метою збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Основні завдання:
збереження природних комплексів та об'єктів на їх території
проведення наукових досліджень і спостережень за станом навколишнього природного середовища
розробка на їх основі природоохоронних рекомендацій
поширення екологічних знань
сприяння у підготовці наукових кадрів і спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи

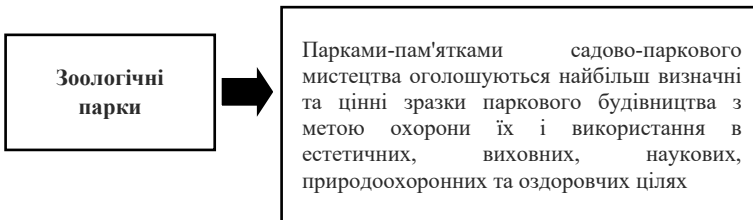

Зона стаціонарної рекреації	призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку
Господарська зона	у її межах проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська діяльність здійснюється з дотриманням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

Економічні засоби забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду

<i>Ефективна організація і функціонування природно-заповідного фонду забезпечуються на основі використання таких економічних засобів:</i>
економічного обґрунтування організації та розвитку природно-заповідного фонду;
економічної оцінки територій та об'єктів природно-заповідного фонду, ведення їх кадастру;
диференційованого визначення джерел і нормативів фінансування організації та функціонування природно-заповідного фонду;
надання відповідним підприємствам, установам та організаціям, що забезпечують функціонування природно-заповідного фонду, податкових та інших пільг;
компенсації у встановленому порядку збитків, завданих порушенням законодавства про природно-заповідний фонд.

Порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду

1. Підготовка і подання клопотань про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду	Клопотання має містити обґрунтування необхідності створення чи оголошення території або об'єкту природно-заповідного фонду певної категорії, характеристику природоохоронної, наукової, естетичної та іншої цінності природних комплексів та об'єктів, що пропонуються для заповідання, відомості про місцезнаходження, розміри, характер
---	---

	використання, власників та користувачів природних ресурсів, а також відповідний картографічний матеріал.
2. Попередній розгляд клопотань про створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду	<p>Клопотання про необхідність створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду попередньо розглядається у місячний строк:</p> <ul style="list-style-type: none"> - щодо територій та об'єктів загальнодержавного значення – центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; - щодо територій та об'єктів місцевого значення – обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища. <p>На підставі результатів погодження клопотань центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, забезпечує розробку спеціалізованими проектними та науковими установами проектів створення природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, заказників, пам'яток природи, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.</p>
3. Прийняття рішень про створення чи оголошення територій, об'єктів природно-заповідного фонду та їх охоронних зон	<p>Рішення про створення природних заповідників, національних природних парків, а також щодо інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення приймаються Президентом України.</p> <p>Рішення про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та встановлення охоронних зон територій та об'єктів</p>

	природно-заповідного фонду приймається Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами.
4. Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів	З метою недопущення знищення або руйнування в результаті господарської діяльності цінних для заповідання природних територій та об'єктів до прийняття у встановленому порядку рішень про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду і виділення необхідних для цього коштів проводиться їх резервування. Території, що резервуються з метою наступного заповідання, залишаються у віданні їх землевласників та землекористувачів і використовуються за цільовим призначенням з додержанням особливих вимог охорони навколишнього природного середовища, що визначаються рішеннями про резервування. При цьому власникам та користувачам природних ресурсів з метою відшкодування збитків, пов'язаних з обмеженням господарської діяльності, можуть встановлюватися пільги з урахуванням статті 49 цього Закону.

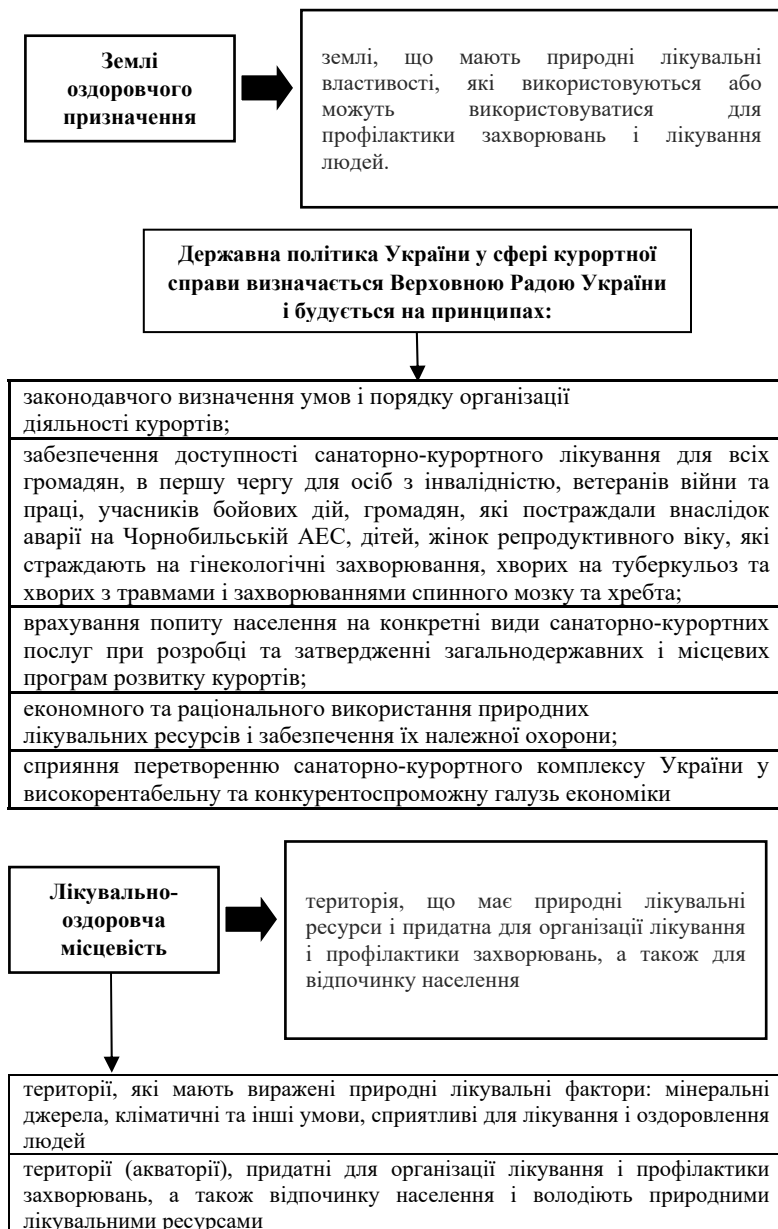
**Відповідальність за порушення
законодавства про природно-заповідний
фонд несуть особи, винні у:**

нецільовому використанні територій та об'єктів природно-заповідного фонду, порушенні вимог проектів створення та організації територій природно-заповідного фонду;
здійсненні в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон забороненої господарської діяльності;
організації на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, в їх охоронних зонах господарської діяльності без попереднього здійснення оцінки впливу на довкілля або з порушенням оцінки впливу на довкілля;
невжитті заходів щодо попередження і ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду;
порушенні строків і порядку розгляду клопотань про створення

територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
порушенні вимог щодо використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
перевищенні допустимих хімічних, фізичних, біотичних та інших впливів і антропогенних навантажень, порушенні вимог наданих дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
псуванні, пошкодженні чи знищенні природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду та зарезервованих для включення до його складу;
самочинній зміні меж, відведенні територій та об'єктів природно-заповідного фонду для інших потреб.

ТЕМА № 8. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОСОБЛИВО ОХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Умови для визнання території лікувально-оздоровчою місцевістю

На території повинно знаходитись один або декілька унікальних природних лікувальних ресурсів, матись необхідний запас мінеральної води, лікувальних грязей, і достатні ресурси інших лікувальних факторів	Територія повинна мати площу, придатну і достатню для курортного будівництва, а також задовольняти екологічним і санітарно-епідеміологічним нормам і правилам, встановленим для особливо охоронюваних територій лікувально-оздоровчого призначення	На ній повинні бути джерела питного і технічного водопостачання і надійне енергозабезпечення, здатні задовольнити потреби майбутнього курорту
---	--	---

Курорт

особливо охоронювана територія, що освоєна і використовується в лікувально-профілактичних цілях та має природні лікувальні ресурси і необхідні для їх експлуатації будівлі і споруди, включаючи об'єкти інфраструктури

<i>державного значення</i>	<i>місцевого значення</i>
належать природні території, що мають особливо цінні та унікальні природні лікувальні ресурси і використовуються з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань	належать природні території, що мають загальнопоширені природні лікувальні ресурси і використовуються з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.
<i>загального призначення</i>	<i>спеціалізовані для лікування конкретних захворювань</i>

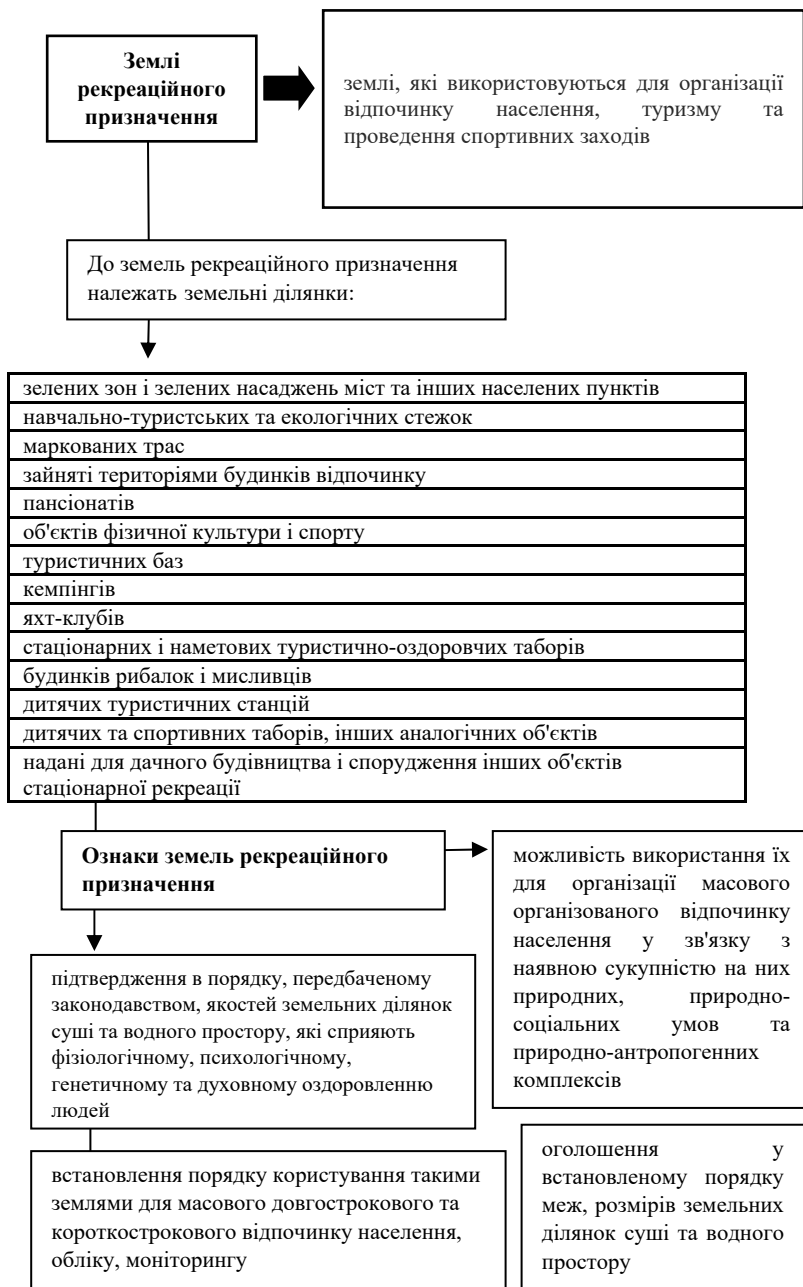
Зони санітарної охорони		
Перша зона (зона суворого режиму)	Друга зона (зона обмежень)	Третя зона (зона спостережень)
охоплює місця виходу на поверхню мінеральних вод, території, на яких розташовані родовища лікувальних грязей, мінеральні озера, лимани, вода яких використовується для лікування, пляжі, а також прибережну смугу моря і прилеглу до пляжів територію шириною не менш	охоплює: територію, з якої відбувається стік поверхневих і ґрунтових вод до місця виходу на поверхню мінеральних вод або до родовища лікувальних грязей, до мінеральних озер та лиманів, місць неглибокої циркуляції мінеральних та прісних вод, які формують мінеральні джерела; природні та штучні сховища мінеральних вод і лікувальних грязей; територію, на якій	охоплює всю сферу формування і споживання гідромінеральних ресурсів, лісові насадження навколо курорту, а також території, господарське використання яких без дотримання встановлених для округу санітарної охорони курорту правил може несприятливо

як 100 метрів	знаходяться санаторно-курортні заклади та заклади відпочинку і яка призначена для будівництва таких закладів; парки, ліси та інші зелені насадження, використання яких без дотримання вимог природоохоронного законодавства та правил, передбачених для округу санітарної охорони курорту, може призвести до погіршення природних і лікувальних факторів курорту	впливати на гідрогеологічний режим родовищ мінеральних вод і лікувальних грязей, ландшафтно-кліматичні умови курорту, на його природні та лікувальні фактори.
---------------	--	---

<i>На території першої зони (зони суворого режиму) забороняється:</i>	
користування надрами, не пов'язане з використанням природних лікувальних ресурсів, розорювання земель, провадження будь-якої господарської діяльності, а також інші дії, що впливають або можуть вплинути на розвиток небезпечних геологічних процесів, на природні лікувальні фактори курорту та його екологічний баланс;	
прокладення кабелів, у тому числі підземних кабелів високої напруги, трубопроводів, інших комунікацій;	
спорудження будь-яких будівель та інших об'єктів, не пов'язаних з експлуатаційним режимом та охороною природних і лікувальних факторів курорту;	
скидання дренажно-скидних та стічних вод;	
влаштування стоянок автомобілів, пунктів їх обслуговування (ремонт, миття тощо);	
влаштування вигребів (накопичувачів) стічних вод, полігонів рідких і твердих відходів, полів фільтрації та інших споруд для приймання та знешкодження стічних вод і рідких відходів, а також кладовищ і скотомогильників;	
проїзд автотранспорту, не пов'язаний з обслуговуванням цієї території, використанням родовищ лікувальних ресурсів або природоохоронною діяльністю;	
постійне і тимчасове проживання громадян (крім осіб, які безпосередньо забезпечують використання лікувальних факторів).	

<i>На території другої зони (зони обмежень) забороняється:</i>
будівництво об'єктів і споруд, не пов'язаних з безпосереднім задоволенням потреб місцевого населення та громадян, які прибувають на курорт;
проведення гірничих та інших видів робіт, не пов'язаних з безпосереднім упорядкуванням території;
спорудження поглинаючих колодязів, створення полів підземної фільтрації;
забруднення поверхневих водойм під час здійснення будь-яких видів робіт;
влаштування звалищ, гноєсховищ, кладовищ, скотомогильників, а також накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, інших відходів, що призводять до забруднення водойм, ґрунту, ґрунтових вод, повітря;
розміщення складів пестицидів і мінеральних добрив;
здійснення промислової вирубки зелених насаджень, а також будь-яке інше використання земельних ділянок і водойм, що може призвести до погіршення їх природних і лікувальних факторів;
скидання у водні об'єкти сміття, стічних, підсланевих і баластних вод, витікання таких вод та інших речовин з транспортних (плавучих) засобів і трубопроводів.

<i>На території третьої зони (зони спостережень) забороняється:</i>
будівництво підприємств, установ і організацій, діяльність яких може негативно впливати на ландшафтно-кліматичні умови, стан повітря, ґрунту та вод курорту;
спуск на рельєф неочищених промислових та побутових стічних вод, проведення вирубок зелених насаджень (крім санітарних рубок).

Землі історико-культурного призначення

належать землі, на яких розташовані пам'ятки культурної спадщини, їх комплекси (ансамблі), історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території, охоронювані археологічні території, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби.

Класифікація земель історико-культурного призначення може бути проведена відповідно до класифікації об'єктів культурної спадщини, наведеної у ст.2 ЗУ «Про охорону культурної спадщини»:

За типами об'єкти культурної спадщини поділяються на:		
споруди (витвори)	комплекси (ансамблі)	визначні місця
твори архітектури та інженерного мистецтва, твори монументальної скульптури та монументального малярства, археологічні об'єкти, печери з наявними свідченнями життєдіяльності людини, будівлі або приміщення в них, що зберегли автентичні свідчення про визначні історичні події, життя та діяльність відомих осіб;	топографічно визначені сукупності окремих або поєднаних між собою об'єктів культурної спадщини;	зони або ландшафти, природно-антропогенні витвори, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду.
За видами об'єкти культурної спадщини поділяються на:		
археологічні	історичні	об'єкти монументального мистецтва
рештки життєдіяльності людини (нерухомі об'єкти культурної спадщини: городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, виробництв, іригаційних споруд, шляхів, могильники, культові місця та споруди, їх залишки чи	будинки, споруди, їх комплекси (ансамблі), окремі поховання та некрополі, місця масових поховань померлих та померлих (загиблих) військовослужбовців (у тому числі іноземців), які загинули у війнах, внаслідок депортації та	твори образотворчого мистецтва: як самостійні (окремі), так і ті, що пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками або з утворюваними ними комплексами (ансамблями);

руїни, мегаліти, печери, наскельні зображення, ділянки історичного культурного шару, поля давніх битв, а також пов'язані з ними рухомі предмети), що містяться під землею поверхнею та під водою і є невідтворним джерелом інформації про зародження і розвиток цивілізації;	політичних репресій на території України, місця бойових дій, місця загибелі бойових кораблів, морських та річкових суден, у тому числі із залишками бойової техніки, озброєння, аmunіції тощо, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів;	
об'єкти архітектури	об'єкти містобудування	об'єкти садово-паркового мистецтва
окремі будівлі, архітектурні споруди, що повністю або частково збереглися в автентичному стані і характеризуються відзнаками певної культури, епохи, певних стилів, традицій, будівельних технологій або є творами відомих авторів	історично сформовані центри населених місць, вулиці, квартали, площі, комплекси (ансамблі) із збереженою планувальною і просторовою структурою та історичною забудовою, у тому числі поєднаною з ландшафтом, залишки давнього розпланування та забудови, що є носіями певних містобудівних ідей;	- поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами;
ландшафтні		об'єкти науки і техніки
природні території, які мають історичну цінність;		унікальні промислові, виробничі, науково-виробничі, інженерні, інженерно-транспортні, видобувні об'єкти, що визначають рівень розвитку науки і техніки певної епохи, певних наукових напрямів або промислових галузей

<p>Особливості правового режиму земель історико-культурного призначення:</p> <p>На землях історико-культурного призначення забороняється діяльність, яка суперечить їх цільовому призначенню. Це випливає із принципу використання земельних ділянок за цільовим призначенням (ст.ст.91,96 ЗКУ). Для забезпечення режиму охорони пам'яток, у тому числі й режиму використання відповідної території ст.23 ЗУ «Про охорону культурної спадщини», а також ПКМ від 28.12.2001 №1768 передбачено укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини;</p> <p>законодавством встановлений дозвільний порядок використання земель історико-культурного призначення. Ст.35 Закону «Про охорону культурної спадщини» передбачає необхідність отримання спеціального дозволу для проведення певних видів робіт (див. ПКМ «Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць» від 13.03.2002 №318 та «Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт на території пам'яток, охоронюваній археологічній території, в зонах охорони, в історичних ареалах населених місць, а також досліджень решток життєдіяльності людини, що містяться під землею поверхнею, під водою на території України» від 13.03.2002 №316). При визначенні історичних ареалів слід керуватися ДБН Б.2.2-3-2008 «Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження історико-архітектурних опорних планів, спеціальної науково-проектної документації для визначення історичних ареалів населених місць України»;</p> <p>згідно із ч.1 ст.54 ЗКУ, землі історико-культурного призначення «можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності», слід пам'ятати, що режим земель під відповідними пам'ятками визначається режимом самої пам'ятки. Перелік пам'яток культурної спадщини, які не підлягають приватизації, визначений ЗУ «Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації». Заборона приватизації пам'ятки унеможливорює і передачу у приватну власність відповідних земель. Обмеження на передачу земель історико-культурного призначення у комунальну та приватну власність встановлені також ст.ст.83 та 84 ЗКУ;</p> <p>відповідно до ст.20 ЗУ «Про охорону культурної спадщини» центральний орган виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини має право привілеєвої купівлі пам'ятки культурної спадщини національного значення в разі її продажу власником. Беручи до уваги положення ст.120 ЗКУ та ст.377 ЦКУ, таке право поширюється і на відповідну земельну ділянку;</p> <p>встановлений особливий порядок віднесення земель до даної категорії (див. ст.ст.13-15, 33 ЗУ «Про охорону культурної спадщини»). Зокр., передбачена процедура державної реєстрації об'єктів культурної спадщини. Порядок створення музеїв регламентується ст.7 ЗУ «Про музеї та музейну справу»;</p> <p>здійснюється зонування прилеглих територій навколо окремих об'єктів з метою їх захисту та збереження традиційного середовища розташування (ст.32 Закону «Про охорону культурної спадщини»). Встановлюються <i>«зони охорони пам'яток: охоронні зони, зони регулювання забудови, зони охоронюваного ландшафту, зони охорони археологічного культурного шару»</i>. Відносини із встановлення охоронних зон пам'яток архітектури врегульовані ДБН Б.2.2-2-</p>
--

2008 «Планування та забудова міст і функціональних територій. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження науково-проектної документації щодо визначення меж та режимів використання зон охорони пам'яток архітектури». Землі зон охорони пам'яток не належать до земель історико-культурного призначення;

Встановлені **особливості оподаткування земель історико-культурного призначення земельним податком**. Історико-культурні заповідники (пп.282.1.1 ПКУ) та заклади культури, які повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів (пп.282.1.8 ПКУ) звільняються від оподаткування земельним податком; при використанні земельних ділянок історико-культурного призначення «не за функціональним призначенням» встановлюються підвищені ставки оподаткування (п.276.3 ПКУ);

Встановлена **підвищена відповідальність** за порушення правового режиму земель історико-культурного призначення. Ст.298 ККУ передбачає склад злочину «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини»; ст.92 КУпАП – склад адміністративного правопорушення «Порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини». Ст.ст.44-45 ЗУ «Про охорону культурної спадщини» передбачають господарсько-правову відповідальність юридичних осіб у вигляді адміністративно-господарського штрафу (фінансових санкцій) за порушення законодавства про охорону культурної спадщини.

ТЕМА № 9. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

**Землі лісо-
господарського
призначення**

лісогосподарського призначення належать лісові землі, на яких розташовані лісові ділянки, та нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства

Склад:

<i>Лісові землі</i>	<i>Нелісові землі</i>
Лісова ділянка – ділянка лісового фонду України з визначеними межами, виділена відповідно до Лісового Кодексу України для ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів без вилучення її у землекористувача або власника землі.	це землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства.
1) захисні ліси (виконують переважно водоохоронні, ґрунтозахисні та інші захисні функції);	
2) рекреаційно-оздоровчі ліси (виконують переважно рекреаційні, санітарні, гігієнічні та оздоровчі функції);	
3) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення (виконують особливі природоохоронні, естетичні, наукові функції тощо);	
4) експлуатаційні ліси.	

<i>Правове регулювання відносин, щодо земель лісгосподарського призначення:</i>
Земельний кодекс України
Лісовий кодекс України
ЗУ «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону» від 10.02.2000;
ПКМ «Про затвердження Санітарних правил в лісах України» від 27.07.1995 №555;
ПКМ «Про затвердження Правил заготівлі живиці в лісах України» від 09.02.1996 №185;
ПКМ «Про затвердження Правил відтворення лісів» від 01.03.2007 №303;
ПКМ «Про затвердження Правил поліпшення якісного складу лісів» від 12.05.2007 №724;
наказ Держкомлісгоспу від 23.12.2009 №364 «Про затвердження Правил рубок головного користування».

Правові форми використання земель лісового фонду

державна	комунальна	приватна
У державній власності перебувають усі ліси України, крім лісів, що перебувають у комунальній або приватній власності. Право державної власності на ліси набувається і реалізується державою в особі Кабінету Міністрів України, Ради міністрів АРК, місцевих державних адміністрацій відповідно до закону.	У комунальній власності перебувають ліси в межах населених пунктів, % крім лісів, що перебувають у державній або приватній власності. У комунальній власності можуть перебувати й інші ліси, набуті або віднесені до об'єктів комунальної власності в установленому законом порядку. Право комунальної власності на ліси реалізується територіальними громадами безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування. Право комунальної	Громадянам та юридичним особам за рішенням органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади можуть безоплатно або за плату передаватися у власність закладені ділянки лісового фонду загальною площею до 5 га у складі угідь фермерських та інших господарств.

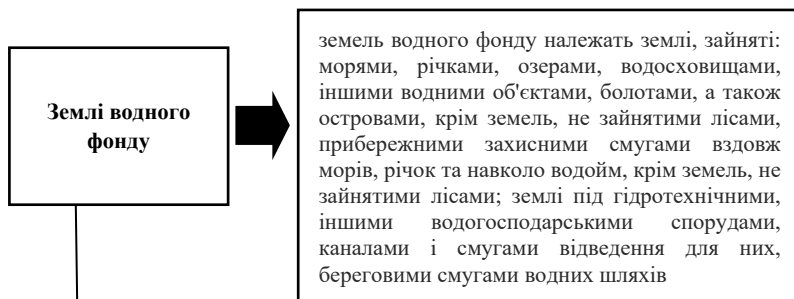
	власності на ліси набувається при розмежуванні в установленому законом порядку земель державної і комунальної власності, а також шляхом передачі земельних ділянок з державної власності в комунальну та з інших підстав, не заборонених законом.	
--	--	--

<i>Власники земельних ділянок лісового фонду</i>	
<i>Права:</i>	<i>Обов'язки:</i>
власності на лісові ресурси та їх використання в порядку, визначеному ЛК України;	вести лісове господарство на основі матеріалів лісовпорядкування відпо-відно до ЛК України;
споруджувати в установленому порядку виробничі та інші будівлі й споруди, необхідні для ведення лісового господарства і використання лісових ресурсів;	вести первинний облік лісів, надавати в установленому законодавством порядку статистичну звітність та інформацію про стан лісів і використання лісових ресурсів;
продавати або іншим шляхом відчужувати відповідно до закону земельну лісову ділянку;	забезпечувати охорону, захист, відтворення і підвищення продуктивності лісових насаджень, посилення їх корисних властивостей та покращання родючості грунтів, виконувати інші заходи відповідно до вимог лісового законодавства;
на відшкодування збитків у випадках, передбачених законом.	дотримуватися правил і норм використання лісових ресурсів;
	вести лісове господарство та використовувати лісові ресурси способами, які не завдають шкоди навколишньому природному середовищу, забезпечують збереження корисних властивостей лісів і створюють сприятливі умови для їх охорони, захисту та відтворення.

Право користування лісами		
Постійне користування лісами:	Тимчасове користування лісами:	
<p>У постійне користування ліси на землях державної власності для ведення лісового господарства без встановлення строку надаються спеціалізованим державним лісогосподарським підприємствам, іншим державним підприємствам, установам та організаціям, у яких створено спеціалізовані лісогосподарські підрозділи.</p> <p>У постійне користування ліси на землях комунальної власності для ведення лісового господарства без встановлення строку надаються спеціалізованим комунальним лісогосподарським підприємствам, іншим комунальним підприємствам, установам та організаціям, у яких створені спеціалізовані лісогосподарські підрозділи.</p>	<p>Об'єктом тимчасового користування можуть бути всі ліси, що перебувають у державній, комунальній або приватній власності.</p>	
	<p>довгострокове – терміном від одного до п'ятдесяти років</p>	<p>короткострокове – терміном до одного року</p>
	<p>Довгострокове тимчасове користування лісами – засноване на договорі строкове платне використання лісових ділянок, які виділяються для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, проведення науково-дослідних робіт.</p>	<p>Короткострокове тимчасове користування лісами для заготівлі другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та інших потреб, передбачених цим Кодексом, здійснюється без вилучення земельних ділянок у власника лісів, постійного лісокористувача на підставі спеціального дозволу, що видається власником лісів, постійним лісокористувачем підприємствам, установам, організаціям, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, іноземним юридичним особам.</p>

Спосіб використання земельних ділянок лісгосподарського призначення		Правове регулювання використання земель	Можливі правові форми використання земель
Право загального використання лісових ресурсів (ст.66 ЛКУ) – право громадян вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо (у лісах приватної власності – за згодою власника)		ст.38 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» (передбачає можливість використання природних ресурсів на праві загального користування), ст.ст.23, 66 ЛКУ	Право загального землекористування , спеціального оформлення не потребує
Спеціальне використання лісових ресурсів (ст.67 ЛКУ)	заготівля деревини в порядку рубок головного користування та ін. видів рубок (ст.70 ЛКУ)	ч.8 ст.70 ЛКУ	Право постійного землекористування, право власності на землю
	заготівля другорядних лісових матеріалів (пень, луб, кора, деревна зелень тощо) (ст.72 ЛКУ)	ч.6 ст.18 ЛКУ	Право короткострокового тимчасового користування лісами , не потребує оформлення спеціального права на землю
	побічні лісові користування (ст.73 ЛКУ):		
	використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, потреб мисливського господарства, проведення науково-дослідних робіт (ст.74, 75 ЛКУ)	ч.3 ст.18 ЛКУ	Право довгострокового тимчасового користування лісами , не потребує оформлення спеціального права на землю

ТЕМА № 10. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ВОДНОГО ФОНДУ

Склад:

↓

<i>безпосередньо покриті водою (водопокриті)</i>	<i>прилегли до водойм, (призначені для використання й охорони вод)</i>
землі, зайняті внутрішніми морями і територіальним морем, озерами, водосховищами, ріками, каналами й іншими водними об'єктами	Землі, що прилягають до водних об'єктів, використовуються для охорони поверхневих вод від забруднення, засмічення, збереження їх водності, будівництва й експлуатації споруд, які забезпечують задоволення питних, господарсько-побутових, лікувальних, оздоровчих, курортних і інших потреб населення, а також сільськогосподарських, промислових, енергетичних, природоохоронних, транспортних, рибогосподарських та інших державних і суспільних потреб
<i>водні об'єкти загальнодержавного значення</i>	<i>водні об'єкти місцевого значення</i>
внутрішні морські води, територіальне море, поверхневі води (озера, водосховища, річки, канали), що знаходяться і використовуються на території більш як однієї області, а також їх притоки всіх порядків; водні об'єкти в межах природно-заповідного фонду загальнодержавного значення і водні об'єкти, віднесені до категорії лікувальних	відносяться поверхневі води, що знаходяться і використовуються в межах однієї області і не віднесені до категорії загальнодержавного значення, а також підземні води, які не можуть бути джерелом централізованого водопостачання.

Правові форми використання земель водного фонду

державна	комунальна	приватна
У державній власності знаходяться землі водного фонду, зайняті водними об'єктами загальнодержавного значення, та прилеглі до них, що задовольняють державні та суспільні потреби	У комунальній власності можуть знаходитися землі, зайняті водними об'єктами місцевого значення, і землі прилеглі до них, що задовольняють суспільні потреби	Громадянам і юридичним особам за рішенням органів виконавчої влади або місцевого самоврядування можуть безоплатно передаватися у приватну власність замкнені природні водойми (загальною площею до 3 га), а отже, і землі водного фонду, на яких ці об'єкти знаходяться, та прилеглі до них.

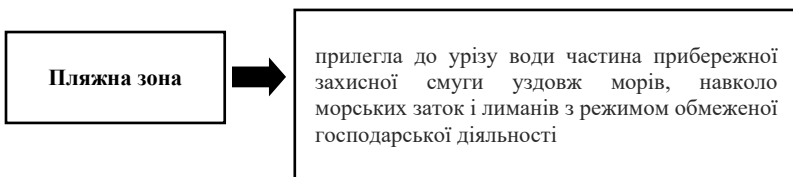
Прибережні захисні смуги

Вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності у межах водоохоронних зон виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги

- а) для малих річок, струмків і потічків, а також ставків площею менш як 3 гектари – 25 метрів;
 - б) для середніх річок, водосховищ на них, водойм, а також ставків площею понад 3 гектари – 50 метрів;
 - в) для великих річок, водосховищ на них та озер – 100 метрів.
- Уздовж морів та навколо морських заток і лиманів встановлюється прибережна захисна смуга шириною не менше двох кілометрів від урізу води.

<i>У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:</i>
розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;
зберігання та застосування пестицидів і добрив;
влаштування літніх таборів для худоби;
будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, навігаційного призначення, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;
влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо;
д) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки.

<i>У прибережних захисних смугах уздовж морів, морських заток і лиманів та на островах у внутрішніх морських водах забороняється:</i>
а) влаштування полігонів побутових та промислових відходів і накопичувачів стічних вод;
б) влаштування вигребів для накопичення господарсько-побутових стічних вод об'ємом понад 1 кубічний метр на добу;
в) влаштування полів фільтрації та створення інших споруд для приймання і знезаражування рідких відходів;
г) застосування сильнодіючих пестицидів.

ГЛОСАРІЙ

Агроландшафт – ландшафт, основу якого становлять сільськогосподарські угіддя та лісові насадження, зокрема лісосмуги та інші захисні насадження.

Агрохімічне обстеження ґрунтів – обов'язкове суцільне обстеження сільськогосподарських угідь з метою державного контролю за зміною показників родючості і забруднення ґрунтів.

Бонітування ґрунтів – це порівняльна оцінка якості ґрунтів за їх основними природними властивостями, які мають сталий характер та суттєво впливають на врожайність сільськогосподарських культур, вирощуваних у конкретних природно-кліматичних умовах.

Вартість земельної ділянки – еквівалент цінності земельної ділянки, виражений у ймовірній сумі грошей, яку може отримати продавець.

Види робіт із землеустрою – обстежувальні, вишукувальні, топографо-геодезичні, картографічні, проектні та проектно-вишукувальні роботи, що виконуються з метою складання документації із землеустрою.

Гранично допустима концентрація забруднюючих речовин – максимально допустима кількість забруднюючих речовин у ґрунтах, яка не зумовлює негативних екологічних наслідків для їх родючості, загального стану довкілля, якості сільськогосподарської продукції та здоров'я людини.

Геоінформаційна система – інформаційна (автоматизована) система, що забезпечує збирання, оброблення, аналіз, моделювання та постачання геопросторових даних.

Геопросторовий об'єкт – об'єкт реального світу, що характеризується певним місцеположенням на Землі і визначений у встановленій системі просторово-часових координат;

Геопросторові дані – набір даних про геопросторовий об'єкт

Гумус – органічна складова частина ґрунту, яка утворюється в процесі біохімічного розкладу рослинних і тваринних решток та формує його родючість.

Ґрунт – природно-історичне органо-мінеральне тіло, що утворилося на поверхні земної кори і є осередком найбільшої концентрації поживних речовин, основою життя та розвитку людства завдяки найціннішій своїй властивості – родючості.

Ґрунтова маса – знятий родючий шар ґрунту.

Ґрунтове обстеження – визначення генетичної будови та властивостей ґрунтів, структури ґрунтового покриву.

Ґрунтовтома – порушення біоенергетичного режиму ґрунтів та різке зниження урожайності сільськогосподарських культур внаслідок їх

беззмінного вирощування або частого повернення на попереднє поле сівозміни, що призводить до погіршення якісного стану ґрунтів, накопичення у ґрунтах специфічних хвороботворних мікроорганізмів та насіння бур'янів.

Дата оцінки земельної ділянки – дата (число, місяць та рік), на яку проводиться оцінка земельної ділянки та визначається її вартість. Для нормативної грошової оцінки земельної ділянки – дата, вказана в технічній документації.

Деградація ґрунтів – погіршення корисних властивостей та родючості ґрунту внаслідок впливу природних чи антропогенних факторів.

Деградація земель – природне або антропогенне спрощення ландшафту, погіршення стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та інших органічно пов'язаних із землею природних компонентів

Державна експертиза землевпорядної документації – це діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінка об'єктів експертизи на предмет їх відповідності вимогам законодавства, встановленим стандартам, нормам і правилам, а також підготовка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо об'єктів експертизи.

Державний земельний кадастр – єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами.

Державна реєстрація земельної ділянки – внесення до Державного земельного кадастру передбачених цим Законом відомостей про формування земельної ділянки та присвоєння їй кадастрового номера.

Діяльність у сфері землеустрою – наукова, технічна, виробнича та управлінська діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, що здійснюється при землеустрої.

Договір оренди землі – це договір, за яким орендодавець зобов'язаний за плату передати орендареві земельну ділянку у володіння і користування на певний строк, а орендар зобов'язаний використовувати земельну ділянку відповідно до умов договору та вимог земельного законодавства.

Документація із землеустрою (землевпорядна документація) – затверджені в установленому порядку текстові та графічні матеріали, якими регулюється використання та охорона земель державної, комунальної та приватної власності, а також матеріали обстеження і розвідування земель, авторського нагляду за виконанням проектів тощо.

Економічна оцінка земель – оцінка землі як природного ресурсу і засобу виробництва у сільському та лісовому господарствах і як просторового базису в суспільному виробництві за показниками, що характеризують продуктивність земель, ефективність їх використання та дохідність з одиниці площі.

Експертна грошова оцінка земельних ділянок – результат визначення вартості земельної ділянки та пов'язаних з нею прав оцінювачем (експертом з питань оцінки земельної ділянки) із застосуванням сукупності підходів, методів та оціночних процедур, що забезпечують збір та аналіз даних, проведення розрахунків і оформлення результатів у вигляді звіту.

Забруднення ґрунтів – накопичення в ґрунтах речовин, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості.

Загальнопоширені природні лікувальні ресурси – ресурси, які зустрічаються в різних регіонах України, мають значні запаси та придатні для використання з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань

Заходи із землеустрою – передбачені документацією із землеустрою роботи щодо раціонального використання та охорони земель, формування та організації території об'єкта землеустрою з урахуванням їх цільового призначення, обмежень у використанні та обмежень (обтяжень) правами інших осіб (земельних сервітутів), збереження і підвищення родючості ґрунтів.

Заява в електронній формі – заява про отримання відомостей з Державного земельного кадастру про земельну ділянку, яка формується і подається через Єдиний державний портал адміністративних послуг, у тому числі через інтегровану з ним інформаційну систему центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин.

Землеустрій – це сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональної організації території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил.

Землі автомобільного транспорту – землі під спорудами та устаткуванням енергетичного, гаражного і паливороздавального господарства, автовокзалами, автостанціями, лінійними виробничими спорудами, службово-технічними будівлями, станціями технічного обслуговування, автозаправними станціями, автотранспортними, транспортно-експедиційними підприємствами, авторемонтними заводами, базами, вантажними дворами, майданчиками контейнерними та для

перечеплення, службовими та культурно-побутовими будівлями й іншими об'єктами, що забезпечують роботу автомобільного транспорту.

Землі енергетичної системи – землі, надані під електрогенеруючі об'єкти (атомні, теплові, гідроелектростанції, електростанції з використанням енергії вітру і сонця та інших джерел), під об'єкти транспортування електроенергії до користувача.

Землі житлової та громадської забудови – це земельні ділянки в межах населених пунктів, які використовуються для розміщення житлової забудови, громадських будівель і споруд, інших об'єктів загального користування.

Землі історико-культурного призначення – землі, на яких розташовані пам'ятки культурної спадщини, їх комплекси (ансамблі), історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території, охоронювані археологічні території, музеї просто неба, меморіальні музей-садиби.

Землі міського електротранспорту – землі під відокремленими трамвайними коліями та їх облаштуванням, метрополітеном, коліями і станціями фунікулерів, канатними дорогами, ескалаторами, трамвайно-тролейбусними депо, вагоноремонтними заводами, спорудами енергетичного і колійного господарства, сигналізації і зв'язку, службовими і культурно-побутовими будівлями та іншими спорудами, необхідними для забезпечення роботи міського електротранспорту.

Землі оборони – землі, надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України.

Землі оздоровчого призначення – це землі, що мають природні лікувальні властивості, які використовуються або можуть використовуватися для профілактики захворювань і лікування людей.

Землі промисловості – землі, надані для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд промислових, гірничодобувних, транспортних та інших підприємств, їх під'їзних шляхів, інженерних мереж, адміністративно-побутових будівель, інших споруд.

Землі залізничного транспорту – землі смуг відведення залізниць під залізничним полотном та його облаштуванням, станціями з усіма будівлями і спорудами енергетичного, локомотивного, вагонного, колійного, вантажного і пасажирського господарства, сигналізації та зв'язку, водопостачання, каналізації; під захисними та укріплювальними насадженнями, службовими, культурно-побутовими будівлями та іншими спорудами, необхідними для забезпечення роботи залізничного транспорту.

Землі природно-заповідного фонду – це ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Землі рекреаційного призначення – землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів.

Землі сільськогосподарського призначення визнаються – землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей.

Землі транспорту – землі, надані підприємствам, установам та організаціям залізничного, автомобільного транспорту і дорожнього господарства, морського, річкового, авіаційного, трубопровідного транспорту та міського електротранспорту для виконання покладених на них завдань щодо експлуатації, ремонту і розвитку об'єктів транспорту.

Земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею.

Земельна ділянка – частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами.

Земельні поліпшення – зміна якісних характеристик земельної ділянки внаслідок розташування в її межах будинків, будівель, споруд, об'єктів інженерної інфраструктури, меліоративних систем, багаторічних насаджень, лісової та іншої рослинності, а також внаслідок господарської діяльності або проведення певного виду робіт (зміна рельєфу, поліпшення ґрунтів тощо).

Земельні ресурси – сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності, основний засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві.

Земля – поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднані та функціонують разом з нею.

Землеустрій – сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил.

Індексна кадастрова карта (план) – картографічний документ, що відображає місцезнаходження, межі і нумерацію кадастрових зон і

кварталів та використовується для присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам і ведення кадастрової карти (плану)

Кадастрова зона – сукупність (об'єднання) кадастрових кварталів.

Кадастрова карта (план) – графічне зображення, що містить відомості про об'єкти Державного земельного кадастру.

Кадастровий квартал – компактна територія, що визначається з метою раціональної організації кадастрової нумерації та межі якої, як правило, збігаються з природними або штучними межами (річками, струмками, каналами, лісосмугами, вулицями, шляхами, інженерними спорудами, огорожами, фасадами будівель, лінійними спорудами тощо).

Кадастровий номер земельної ділянки – індивідуальна, що не повторюється на всій території України, послідовність цифр та знаків, яка присвоюється земельній ділянці під час її державної реєстрації і зберігається за нею протягом усього часу існування.

Консервація земель – припинення господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення деградованих і малопродуктивних земель, господарське використання яких є екологічно та економічно неефективним, а також техногенно забруднених земельних ділянок, на яких неможливо одержувати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я.

Курорт – освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливий охороні.

Курортна справа – сукупність усіх видів науково-практичної та господарської діяльності, спрямованих на організацію та забезпечення лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань із використанням природних лікувальних ресурсів

Лікувально-оздоровча місцевість – природна територія, що має мінеральні та термальні води, лікувальні грязі, озокерит, ропу лиманів та озер, кліматичні та інші природні умови, сприятливі для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

Масив земель сільськогосподарського призначення – сукупність земель та земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що складаються з сільськогосподарських та необхідних для їх обслуговування несільськогосподарських угідь (земель під польовими дорогами, меліоративними системами, господарськими шляхами, прогонами, лінійними об'єктами, об'єктами інженерної інфраструктури, а також ярами, заболоченими землями, іншими угіддями, що розташовані всередині земельного масиву), мають спільні межі та обмежені

природними та/або штучними елементами рельєфу (автомобільними дорогами загального користування, полезахисними лісовими смугами та іншими захисними насадженнями, водними об'єктами тощо).

Межування земель – комплекс робіт із встановлення чи відновлення в натурі (на місцевості) меж адміністративно-територіальних одиниць, меж земельних ділянок власників, землекористувачів, у тому числі орендарів, із закріпленням їх межовими знаками встановленого зразка.

Моніторинг земель – це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів.

Непрофесійна оцінка земель – оцінка, проведена з порушенням кваліфікаційних вимог, що визначаються законом.

Нерозподілена земельна ділянка – земельна ділянка, яка відповідно до проекту землеустрою щодо організації території земельних часток (пайів) увійшла до площі земель, що підлягають розподілу, але відповідно до протоколу про розподіл земельних ділянок не була виділена власнику земельної частки (паю).

Невитребувана земельна ділянка – земельна частка (пай), на яку не отримано документа, що посвідчує право на неї, або земельна частка (пай), право на яку посвідчено відповідно до законодавства, але яка не була виділена в натурі (на місцевості).

Нормативна грошова оцінка земельних ділянок – капіталізований рентний дохід із земельної ділянки, визначений за встановленими і затвердженими нормативами.

Об'єкти оренди – земельні ділянки, що перебувають у власності громадян, юридичних осіб, комунальній або державній власності.

Облік кількості земель – відображення у відомостях і документах даних, які характеризують кожен земельну ділянку, а також землі за площею та складом земельних угідь, розподіл земель за власниками, землекористувачами.

Оренда землі – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності.

Орендна плата за землю – це платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою згідно з договором оренди землі.

Орендодавці земельних ділянок – громадяни та юридичні особи, у власності яких перебувають земельні ділянки, або уповноважені ними особи.

Орендарі земельних ділянок – юридичні або фізичні особи, яким на підставі договору оренди належить право володіння і користування земельною ділянкою.

Особливо цінні та унікальні природні лікувальні ресурси – ресурси, які рідко (не часто) зустрічаються на території України, мають обмежене поширення або невеликі запаси у родовищах та є особливо сприятливими і ефективними для використання з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

Охорона земель – система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Охорона ґрунтів – система правових, організаційних, технологічних та інших заходів, спрямованих на збереження і відтворення родючості та цілісності ґрунтів, їх захист від деградації, ведення сільськогосподарського виробництва з дотриманням ґрунтозахисних технологій та забезпеченням екологічної безпеки довкілля.

Порушені землі – землі, що втратили свою господарську та екологічну цінність через порушення ґрунтового покриву внаслідок виробничої діяльності людини або дії природних явищ.

Право земельного сервіту – це право власника або землекористувача земельної ділянки чи іншої заінтересованої особи на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками).

Право оренди земельної ділянки – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для провадження підприємницької та іншої діяльності.

Право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.

Право власності на землю – це право володіти, користуватися і розпоряджатися земельними ділянками.

Природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель – це поділ території з урахуванням природних та агробіологічних вимог щодо

виращування сільськогосподарських культур, а також територій, які мають відповідну схожість за визначеними ознаками.

План земельної ділянки – графічне зображення, що відображає місцезнаходження, зовнішні межі земельної ділянки та межі земель, обмежених у використанні і обмежених (обтяжених) правами інших осіб (земельних сервітутів), а також розміщення об'єктів нерухомого майна, природних ресурсів на земельній ділянці.

Проект землеустрою – сукупність економічних, проектних і технічних документів щодо обґрунтування заходів з використання та охорони земель, які передбачається здійснити за таким проектом.

Природні території та об'єкти – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Регіональні ландшафтні парки, зони – буферна, антропогенних ландшафтів, регульованого заповідного режиму біосферних заповідників, землі та інші природні ресурси, включені до складу, але не надані національним природним паркам, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва можуть перебувати як у власності Українського народу, так і в інших формах власності, передбачених законодавством України.

Режимотворюючий об'єкт – об'єкт природного або штучного походження (водний об'єкт, об'єкт магістральних трубопроводів, енергетичний об'єкт, об'єкт культурної спадщини, військовий об'єкт, інший визначений законом об'єкт), під яким та /або навколо якого у зв'язку з його природними або набутими властивостями згідно із законом встановлюються обмеження у використанні земель.

Робочий проект землеустрою – сукупність економічних, проектних і технічних документів з використання та охорони земель, що включає розрахунки, опис, креслення технічних рішень, кошторис, реалізацію яких передбачається здійснити протягом строку, встановленого цим проектом.

Родючість ґрунту – здатність ґрунту задовольняти потреби рослин в елементах живлення, воді, повітрі і теплі в достатніх кількостях для їх нормального розвитку, які в сукупності є основним показником якості ґрунту.

Санаторно-курортні заклади – це заклади охорони здоров'я, що розташовані на територіях курортів і забезпечують подання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів

Стале землекористування – використання земель, що визначається тривалим користуванням земельною ділянкою без зміни її

цільового призначення, погіршення її якісних характеристик та забезпечує оптимальні параметри екологічних і соціально-економічних функцій територій.

Технічна документація із землеустрою – сукупність текстових та графічних матеріалів, що визначають технічний процес проведення заходів з використання та охорони земель без застосування елементів проектування.

Техногенно забруднені землі – це землі, забруднені внаслідок господарської діяльності людини, що призвела до деградації земель та її негативного впливу на довкілля і здоров'я людей.

Цільове призначення земельної ділянки – використання земельної ділянки за призначенням, визначеним на підставі документації із землеустрою у встановленому законодавством порядку.

Черезсмужжя – розташування між декількома земельними ділянками, що належать на праві власності одній особі і розташовані в одному масиві земель сільськогосподарського призначення, земельних ділянок, що належать на праві власності іншій особі.

Штучно створені об'єкти – ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Ціна земельної ділянки – фактична сума грошей, сплачена за перехід прав на земельну ділянку або на подібну до неї земельну ділянку від продавця до покупця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрна реформа в Україні: економічні і правові проблеми. Матеріали "круглого стола". – Одеса, 1993. – 212 с.
2. Аграрне право України. Підручник // За ред. В.З. Янчука. – К., 2000. – 648 с.
3. Андрейцев В. И. Правовое обеспечение рационального природопользования предприятий и объединений АПК. – К.: Урожай, 1989. – 200 с.
4. Балезин В. П. Правовой режим земель населенных пунктов. – М., 1980. – 92 с.
5. Водний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 1995, № 24 (06.06.95), ст. 189.
6. Господарський кодекс України // Офіційний вісник України, 2003, № 11 (28.03.2003), ст. 462.
7. Декрет Кабінету Міністрів України «Про приватизацію земельних ділянок» // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 10 (26.12.92), ст. 79.
8. Дмитренко И. А. Законодательные основы земельных отношений в Украине. – К., 1993. – 231 с.
9. Довідки з проведення земельних аукціонів в Україні. – К., 1995. – 178 с.
10. Екологічне право України: Підручник для студентів юрид. вищ. навч. закладів / В. К. Попов, А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв та ін. – Харків: Право, 2001.
11. Жариков Ю. Г. Закон на страже землепользования. Предупреждение земельных правонарушений. – М., 1985. – 138 с.
12. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 39 (26.09.2003), ст. 350.
13. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 27 (05.07.94), ст. 218.
14. Закон України «Про Загальнодержавну програму розвитку водного господарства» // Відомості Верховної Ради України, 2002, № 25 (21.06.2002), ст. 172.
15. Закон України «Про землеустрій» // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 36 (05.09.2003), ст. 282.

16. Закон України «Про колективне сільськогосподарське господарство» // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 20 (14.01.92), ст. 272.

17. Закон України «Про меліорацію земель» // Відомості Верховної Ради України, 2000, № 11 (17.03.2000), ст. 90.

18. Закон України «Про міліцію» // Відомості Верховної Ради УРСР, 1991, № 4 (22.01.91), ст. 20.

19. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Відомості Верховної Ради України, 1997, № 24 (21.05.97), ст. 170.

20. Закон України «Про оренду землі» // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 46-47 (06.10.98), ст. 280.

21. Закон України «Про особисте селянське господарство» // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 29 (15.05.03), ст. 232.

22. Закон України «Про охорону земель» // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 39 (19.06.03), ст. 249.

23. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» // Відомості Верховної Ради України, 1991, № 41 (25.06.91), ст. 546.

24. Закон України «Про оцінку земель» // Відомості Верховної Ради України, 2004, № 15 (11.12.03), ст. 229.

25. Закон України «Про пестициди і агрохімікати» // Відомості Верховної Ради України, 1995, № 14 (02.03.95), ст. 91.

26. Закон України «Про підтримку сільського господарства України» // Відомості Верховної Ради України, 2004, № 49 (26.04.04), ст. 527.

27. Закон України «Про плату за землю» // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 38 (22.09.92), ст. 560.

28. Закон України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 38 (19.09.2003), ст. 314.

29. Закон України «Про прокуратуру» // Відомості Верховної Ради України, 1991, № 53 (31.12.91), ст. 793.

30. Закон України «Про рослинний світ» // Відомості Верховної Ради України, 1999, № 22-23 (11.06.99), ст. 198.

31. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» // Відомості Верховної Ради України, 1997, № 39 (17.07.97), ст. 261.

32. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001 – 2004 роки» // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 11 (18.01.01), ст. 52.

33. Закон України «Про страхування» // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 18 (30.04.96), ст. 78.
34. Закон України «Про фермерське господарство» // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 45 (07.11.03), ст. 363.
35. Закон України «Про фіксований сільськогосподарський податок» // Відомості Верховної Ради України, 1999, № 5 – 6 (17.12.98), ст. 39.
36. Земельне право України: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 632 с.
37. Земельне право України: Підручник / За ред. О. О. Погрібного та І. І. Каракаша. – Вид. 2, перероб. і доп. – К.: Істина, 2009. – 600 с.
38. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга (кер. авт. кол.), Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; За ред. М. В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
39. Земельне право: Підручник / За ред. В. І. Семчика, П. Ф. Кулинича. – К.: Істин, 2006. – 545 с.
40. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3-4 (25.10.01), ст. 27.
41. Иконницкая И. А. Разрешение земельных споров. – М., 1973. – 103 с.
42. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР, 1984, додаток до № 51, ст. 1122.
43. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30 (28.06.96), ст. 141.
44. Крассов О. И. Правовой режим земель государственного лесного фонда. – М, 1985. – 222 с.
45. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26 (29.06.01), ст. 131.
46. Кулинич П. Ф. Рациональное использование мелиоративных земель: Вопросы правового обеспечения. – К., 1987. – 103 с.
47. Лісовий кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 17 (21.01.94), ст. 99.
48. Мороз Л. Н. Улучшение природных ресурсов. Договорные отношения. – М., 1994. – 73 с.
49. Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України // Офіційний вісник України. – 2000. – № 51 (20.12.00), ст. 2201.

50. Положення про Міністерство аграрної політики України: Указ Президента України від 07.06.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 23.

51. Порядок передачі земельних ділянок у приватну власність громадянам України від 15 лютого 1993 року № 10 // Земельное и сельскохозяйственное законодательство Украины. – Харьков: Основа, 1994. – Ст. 128-130.

52. Постанова Верховної Ради «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 38-39 (05.03.98), ст. 248.

53. Постанова Верховної Ради «Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі» // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 25 (23.06.92), ст. 355.

54. Постанова Верховної Ради «Про Рекомендації парламентських слухань «Підтоплення земель в Україні: проблема та шляхи подолання» // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 26 (27.06.03), ст. 203.

55. Постанова Верховної Ради «Про стан дотримання законодавства України щодо видачі державних актів на право власності на землю, сертифікатів на право на земельну частку (пай) та їх обігу; про дотримання законодавства України щодо виділення в натурі (на місцевості), використання та обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення» // Голос України, 2003, 06, (24.06.03) № 115-116.

56. Постанова Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу» // Відомості Верховної Ради України, 1991, № 10 (18.12.90), ст. 100.

57. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок проведення індексації грошової оцінки земель» від 12 травня 2000 року // Урядовий кур'єр. – 1993. – 18 травня.

58. Постанова Кабінету Міністрів України «Про експертну грошову оцінку земельних ділянок» від 11 жовтня 2002 року // Урядовий кур'єр. – 2002. – 23 жовтня.

59. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних розмірів земельних ділянок, які утворюються в результаті поділу земельної ділянки фермерського господарства, що успадковується» № 1908 від 10.12.2003 р. // Офіційний вісник України – 2003 – № 51 – ст. 2682.

60. Право власності в Україні в умовах ринкових відносин. Тези доповідей та наук. повідомлень наук.-практичної конференції молодих юристів. – К., 1995. – 73 с.

61. Право власності на землю та його захист. Збірник нормативно-правових актів / Упорядник Камлик М. І. – К.: Атіка, 2002. – 448с.
62. Правовой режим земель в СССР. – М., 1984. – 323 с.
63. Про затвердження Положення про моніторинг земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.1993 р. // Земельні відносини в Україні: законодавчі акти і нормативні документи. – К., 1998.
64. Про заходи щодо реформування аграрних відносин: Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 1995. – № 3.
65. Про методику грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів) // Офіційний вісник України, 1997, № 23 (30.05.97), ст. 73.
66. Про методику грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів від 23.03.1995 р. // ЗП України . – 1995. – № 6.
67. Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва: Указ Президента України від 10.11.1994 р. // Збірник указів Президента України. – 1994. – Вип. № 4.
68. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України // Офіційний вісник України, 1999, № 49 (03.12.99), ст. 2400.
69. Про Положення про Державний комітет лісового господарства України: Указ Президента України № 968/2000 від 14.08.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 33. – Ст. 1400.
70. Про Положення про Державний комітет України по водному господарству: Указ Президента України № 898/2000 від 14.07.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 29. – Ст. 1208.
71. Про порядок ведення державного земельного кадастру. // Земельні відносини в Україні: законодавчі акти і нормативні документи. – К., 1998.
72. Про порядок визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режим ведення господарської діяльності на них: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.05.1996 р. // Земельні відносини в Україні: законодавчі акти і нормативні документи. – К., 1998.
73. Про порядок користування землями водного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.1996 р. // Земельні відносини в Україні: законодавчі акти і нормативні документи. – К., 1998.
74. Проблемы земельной реформы в Украине. Материалы научно-практической конференции. – К., 1994. – 254 с.

75. Проблемы землепользования в условиях реформирования экономики: Материалы межгосударственной научно-практической конференции. – К., 1993. – 167 с.

76. Проблемы землепользования на современном этапе. Материалы республиканской научной конференции. Вып. 4. – К., 1989. – 62 с.

77. Рябов А. А. Ответственность за нарушение законодательства о землепользовании. – М., 1981. – 83 с.

78. Саманчик О. А. Ограничения права землепользования сельскохозяйственных предприятий. – М., 1989. – 94 с.

79. Семин Л. С. Межотраслевое распределение земель – М, 1986. – 140 с.

80. Современные проблемы охраны и воспроизводства почвенного плодородия: экология, экономика, право: Материалы межгосударственного семинара. – К., 1994. – 251 с.

81. Сторожев Н. В. Правовой режим мелиоративных земель. – М., 1986. – 181 с.

82. Титова Н. Земельний кодекс України: позитивні та негативні аспекти // Право України. – 2002. – № 4.- С. 70-78.

83. Указ Президента України «Основні напрями земельної реформи в Україні на 2001 – 2005 роки» від 30 травня 2001 року // Законодавство України про землю: Нормат.-правові акти з земельних питань. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С. 88-99.

84. Указ Президента України «Про вдосконалення системи державного управління земельними ресурсами та контролю за їх використанням і охороною» від 19 серпня 2002 року // Урядовий кур'єр. – 2002. – 21 серпня.

85. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку іпотечного ринку в Україні» від 8 серпня 2002 року // Урядовий кур'єр. – 2002. – 13 серпня.

86. Указ Президента України «Про заходи щодо створення єдиної системи державної реєстрації земельних ділянок, нерухомого майна та прав на них у складі державного земельного кадастру» від 17 лютого 2003 року // Урядовий кур'єр. – 2003. – 20 лютого.

87. Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям» від 6 серпня 1995 року // Закон і бізнес. – 1995. – 16 жовтня.

88. Указ Президента України «Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення для здійснення

підприємницької діяльності» від 12 липня 1995 року // Урядовий кур'єр. – 1995. – 18 липня.

89. Указ Президента України «Про створення єдиної системи державних органів земельних ресурсів» від 6 січня 1996 року // Урядовий кур'єр. – 1996. – 12 січня.

90. Цемко В. П. Право сільськогосподарського використання землі в Українській РСР. – К., 1975. – 255 с.

91. Цивільний кодекс України // Офіційний вісник України, 2003, № 11 (28.03.03), ст. 461.

92. Шемшученко Ю. С., Андрейцев В. И., Кулинт П. Ф. и др. Природа и закон. – К., 1991. – 188 с.

93. Шульга М. В. Земельне та сільськогосподарське законодавство України. – Харків: Консум. – 129 с.

94. Шульга М. В. Земельное и сельскохозяйственное законодательство Украины. – Харків, 1994. – 235 с.

Навчальне видання

ДУРАВКІНА Наталія Ігорівна

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

Навчальний посібник

За редакцією автора

Підп. до друку 17.12.2018. Формат 60х84/16. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 5,81. Обл.-вид. арк. 5,57. Тираж 100 пр. Вид. № 18.

Видавець:

ВВП «Мрія», 40000, м. Суми, вул. Кузнечна, 2.

Тел.: 22-13-23, 679-215.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ДК, № 2765 від 15.02.2007 р.

Віддруковано у ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо»

40020, м. Суми, вул. Ковпака, 4.

(Зареєстровано виконавчим комітетом

Сумської міської ради 31.01.2011 № 10077357152)

Тел./факс: (0542) 22-34-37